

~~K 16 554~~
2

K 16554
R 2

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია.

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

პარლ კაუცკი.

სოციალიზმის პროგნოზები და პარსპექტივები
საქართველოში.

თარგმანი გერმანულ ხელთნაწერიდან.

გამოცემა ცენტრალურ კომიტეტისა
ქ თბილისი, 1920 წ.

საკუთარი სტამბა.

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია.

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

პარლ კაუსკი.

სოციალიზმის პროგრამები და პარსპექტივები
საქართველოში.

თარგმანი გერმანულ ხელნაწერადან.

შ.ვ. 2018 - 35799

გამოცემა ცენტრალურ კომიტეტისა
ქ. თბილისი, 1920 წ.

სოციალიზმის პროგნოზები და პერსპექტი- ვები საქართველოში.

წ ი ნ ა ს წ ა რ ი შ ე ნ ი შ ვ ნ ა .

საქართველოს მუშათა კავშირებმა მოხოვეს გამეზიარებია მათ-თვის ჩემი შეხედულება სოციალიზმის პრობლემებსა და პერსპექტი-ვებზე საქართველოში. გერმანიაში, როცა ეს შესაძლებელია, ყოველ-თვის გავუბრუნებ საჯარო გამოსვლას ორატორის როლში, რადგანაც ეს დროსა და ძალას მართმევს სხვა დარგში—იქ, საცა შემიძლია მეტის ნაყოფიერებით ვიმუშაო. მიუხედავად ამისა, აქ სიამოვნებით ავასრულებდი ამხანაგების სურვილს, მაგრამ ამას ხელს უშლის გარ-დუვალი დაბრკოლება, რომელიც ჩვენი ენის სხვადასხვაობაში მდგო-მარობს. მსმენელისათვის მეტის მეტათ მოსაწყენია რამოდენიმე სა-ათის განმავლობაში ყურის გდება იმ ორატორის, რომლის ენაც მას არ ესმის. გარდა ამისა, საუკეთესო მთარგმნელისათვისაც კი შეუძ-ლებელია ახლად მოსმენილი მოხსენების დაუყონებლივ სწორათ და უკლებლივ თარგმნა.

ამიტომ გადავწყვიტე დამეწერა ის მოხსენება, რომლის მოსმე-ნის სურვილიც გამოსთქვეს ჩემმა პარტიულმა მეგობრებმა, და დაწე-რილი მოხსენება ვადამეცა გამოსაქვეყნებლად საქართველოს პარტი-ული ორგანიზაციისათვის. ეს შეძლებას მაძლევს მივმართო არა მარ-ტო ვიწრო წრეს, რომელიც ჩემს მოხსენებას მოისმენდა, არამედ სა-ქართველოს პროლეტარიატის მთელს პოლიტიკურად შეგნებულ ნა-წილს.

ორმა გარემოებამ—მოხსენების ხასიათის დაცვის სურვილმა და ჩემი ბიბლიოთეკის სიშორემ—მაიძულა დავეკმაყოფილებულიყავი ზო-გად მოსაზრებებს. ის ჩონჩხი, რომელსაც ამ ბროშიურის სახით ვიძ-ლევი, სისხლ-ხორცსა და სიცოცხლეს მხოლოდ მოაზროვნე მკითხვე-ლის თანამშრომლობის საშუალებით შეისხამს.

ესა თუ ის ნაწარმოები მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქცევა მომქმედ ძალად, თუ ის აიტყულებს მკითხველს დამოუკიდებლად იფიქროს და იმსჯელოს წამოყენებულ პრობლემებზე და თუ ჩემმა წიგნაკმა შესძლო ასეთი ნაყოფის გამოღება, მაშინ სავსებით მიაღწევს მიზანს ეს პატარა ძღვენი ქართველი პროლეტარიატისადმი.

კ. კაუცკი.

თბილისი, 18 ოქტომბერი, 1920 წ.

I.

მ ა რ ქ ს ი ს თ ე ო რ ი ა .

ძვირფასო ამხანაგებო! თქვენ შემეგებეთ როგორც თქვენს მასწავლებელს. მე კი მოვედი არა იმისათვის რომ გასწავლოთ, არამედ იმისათვის, რომ ვისწავლო, ვნახო—თუ რა სახე აქვს სოციალისტურ რეჟიმს საქართველოს თავისებურ პირობებში. მარქსისტულ თეორიას ჯერ არ ჰქონია შემთხვევა შეესწავლა ისეთი წყობილება, რომელიც თქვენ გაქვთ, რადგან წარსულში ასეთი რამ არ არსებულა. თქვენ იძულებული იყავით სრულიად დამოუკიდებლად გაგვეკვლიათ გზა და მარქსისტულ თეორიაში ჰპოვეთ საიმედო გზის მაჩვენებელი. ყოველივე მარქსისტ მკვლევარისათვის უდიდეს ინტერესს წარმოადგენს იმის გამოკვლევა—თუ როგორ გამოისახა მარქსისტული თეორიის გამოყენება ამ პირობებში.

დღეს რუსეთიდან ირწმუნებიან, თითქოს სოციალიზმის სინათლე ევროპას აღმოსავლეთით უნდა მოეკვლინოს. მაგრამ მარქსისტული თეორია წარმოიშვა არა ტიბეტში—დალაი ლამას ქვეყანაში,—არამედ ევროპის უკიდურეს დასავლეთში. ინგლისის პირობებში ჰპოვა მარქსმა უმდიდრესი მასალა თავისი მოძღვრებისათვის, რომელიც უპირველეს ყოვლისა ინგლისის საზოგადოებრივ ურთიერთობას ეყრდნობოდა.

თქვენ, რა თქმა უნდა, გაცნობილი ხართ მარქსის მოძღვრებას; მიუხედავად ამისა მინდა ერთხელ კიდევ მივუთითო მის დამახასიათებელ დებულებებს, რომ ხელში მქონდეს თქვენი პირობების და მისწრაფებების დაფასებისათვის საჭირო საზომი. სხვა სოციალისტებისაგან მარქსი, სხვათა შორის, იმით განსხვავდება, რომ მას უმაღლესად განვითარებული მსხვილ-ინდუსტრიული კაპიტალიზმი მიაჩნია მომავალი სოციალისტური საზოგადოების საფუძვლად. მხოლოდ მსხვილი ინდუსტრია ჰქმნის საწარმოო ძალთა ისეთ სიუხვეს, რომელიც ყველასათვის შესაძლებლად და ხელმისაწვდენად ხდის უზრუნველყოფილ

ცხოვრებას, საჭირო დასვენებას და განათლებას. მხოლოდ მსხვილი ინდუსტრია ჰქმნის პროლეტართა მასებს, რომლებიც არამც თუ არ არიან დაინტერესებულნი საწარმოო საშუალებებზე კერძო საკუთრების შენარჩუნებაში, არამედ, პირიქით, დაინტერესებული არიან რომ ეს საშუალებები საზოგადო საკუთრებად გახდეს და მათი გამგებლობა საზოგადოების ხელში გადავიდეს. მხოლოდ მსხვილი ინდუსტრიის პირობებში წარმოებულ ხანგრძლივ კლასიურ ბრძოლაში იძენს პროლეტარიატი იმ ძალას და გონებრივ სიმწიფეს, ეკონომიური პირობების გაგებას და მასიური ორგანიზაციის დისციპლინას, რომლებიც შეძლებას მისცემენ მას დაიპყროს სახელმწიფო ძალა-უფლება და გონივრულად გამოიყენოს წარმოების გარდასაქმნელად.

ას წელზე მეტია მას შემდეგ, რაც დაიწყო ინდუსტრიულ კაპიტალიზმის მიერ წარმოშობილი მასიური გალატაკება, რამაც მაშინ პროლეტარიატი საშინლად ჩამოაქვეითა. პირველი სოციალისტები, გულშემატკივარი ადამიანები, რომლებმაც შეიგნეს, რომ კაპიტალიზმის მიერ გამოწვეული სიღატაკის ძირიან-ფესვიანად აღმოფხვრა მხოლოდ საზოგადოებრივი, სოციალისტური წარმოების დაწესებით შეიძლება, გამოვიდნენ არა პროლეტარიატის, არამედ ბურჟუაზიის წრიდან. მაგრამ მათ ვერ ჰპოვეს იმ დროის პროლეტარიატში საკმარისი ძალა და უნარი საკუთარი ძალ-ღონით განთავისუფლებისა. ივინი ფიქრობდნენ, რომ სოციალიზმი მუშებს მათ დაუხმარებლივ, ზევადან, ზემოთ მდგომი ძალისაგან უნდა ებოძოს. პროლეტარები კი უნდა ყოფილიყვნენ მხოლოდ ობიექტი, უსიტყვო და უმოქმედო მასალა საზოგადოებრივი გარდაქმნისა და არა მისი შეგნებული მატარებელნი. ამ უმაღლეს ძალად, რომელსაც უნდა გაენთავისუფლებია პროლეტარიატი, მიაჩნდათ ან კაცთმოყვარე მილიონერები ან განათლებული მმართველები. მაგრამ ამაო იყო ფურიერებისა და და ოუენების მოლოდინი, რომ ეს ძალები გარდაქმნის საქმეს შეუდგებოდნენ.

სხვა აზრისანი იყვნენ გასული საუკუნის პირველი ნახევრის დროის ფრანგი რევოლიუციონერები, რომელთაც საფრანგეთის დიდი რევოლიუციის გაგრძობა უნდოდათ. მათ სწამდათ, რომ საუკეთესო საშუალება პროლეტარიატის გასანთავისუფლებლად არის სოციალისტების შეთქმულთა საზოგადოების მიერ აჯანყების გზით პოლიტიკური ძალა-უფლების ხელში ჩაგდება, ბიუროკრატის და ჯარის ხელმძღვანელების გადაყენება, ამ დაწესებულებათა ნაწილობრივ დანგრევა, ნაწილობრივ კი თავისი მიზნებისათვის გამოყენება. ამ მიმართულებასაც სოციალისტური საზოგადოების დასამყარებელ სა-

შუალებათ მიაჩნდა არა პროლეტარიატის თვითმოქმედება, არამედ მისი უსიტყვეო დამორჩილება პატარა, გაბედულ და თავის წინამძღოლთა მიმართ სასტიკი დისციპლინის გრძნობით გამსჭვალულ შეთქმულთა საზოგადოებისათვის. ეს მიმართულება წარმოიშვა და გაქრა მის მამათმთავარ — **ბლანკისან** ერთად.

3. ამნაირსავე დიქტატორულ შეხედულებებს ქადაგებდა გერმანიასა და შვეიცარიაში **ვაიტლინგი**. ბლანკისა და ვაიტლინგის გავლენამ უმაღლეს წერტილს მიაღწია წარსული საუკუნის ორმოციან წლებში. ეს შეხედულებები იყო ნაყოფი პროლეტარიატის მოუწყვეტელობისა. საფრანგეთში ან გერმანიაში მებრძოლ სოციალისტისთვის, რომელსაც არაფერი სწამს ბურჟუაზიის კეთილი სურვილისა, ძნელი იყო იმ დროში სხვა შეხედულებების შეთვისება. დასაწყისში მარქსსაც ემჩნეოდა მიდრეკილება ამ მიმართულებისადმი და ზოგიერთი მისი ადრინდელი აზრი შეიძლება ბლანკისტურად ჩაითვალოს, თუმცა მარქსი ბლანკისა და ვაიტლინგს მუდამ კრიტიკულად ეკიდებოდა.

ინგლისში მარქსი გაეცნო პროლეტარიატის ბრძოლის სხვაგვარ ფორმას, ვინემ საფრანგეთში და გერმანიაში. გასული საუკუნის პირველ ნახევარში ინგლისში კაპიტალიზმმა უკვე წარმოშვა მრავალ რიცხოვანი პროლეტარიატი და ამ უკანასკნელმა მოიპოვა კიდევაც საკმაო თავისუფლება იმისათვის, რომ მასიური ორგანიზაციები შეექმნა და მასიური ბრძოლა ეწარმოებია. ინგლისის პროლეტარიატის ბრძოლის დაკვირვებამ დაანახვა მარქსს და აგრეთვე მის მეგობარს ენგელსს ის ერთად ერთი ახალი ძალა, რომელსაც შეუძლია სოციალიზმის დამკვიდრება: მასიური ორგანიზაცია პროლეტარიატისა, რომელიც იწვრთნება, მტკიცდება და სოციალისტურ შეგნებას ითვისებს მასიურ ბრძოლის პროცესში. აქედან გამომდინარეობდა აგრეთვე სოციალისტების საქმიანობა და მოვალეობა პროლეტარიატის მიმართ. სოციალისტები ისე კი არ უნდა უტკეპროდენ მუშებს, როგორც ჭადრაკის პაიკებს, რომლებიც შეგიძლია შენს ნებაზე აქეთ-იქით ამოძრავო; მათ მთელი თავისი ძალ-ღონე პროლეტარიატის გონებრივისა და ორგანიზაციული განვითარების დაჩქარებას უნდა შეაღიონ. პროლეტარიატის კლასიურ ბრძოლაში მათ უნდა დაიცვან მისი საერთო და მუდმივი ინტერესები, თვით პროლეტარიატს კი შეაგნებინონ ეს ინტერესები. შეუგნებელი პროლეტარები ხშირად სრულიად მრუდე გზით ეძებენ ხსნას. კაპიტალიზმის დასაწყის ხანაში იგინი ფიქრობდენ, მაგალითად, მანქანების განადგურებას ან ქა-

ლის შრომის მოსპობას. მეცნიერული შემეცნება კი გვასწავლის, რომ მხოლოდ ისეთი მოთხოვნილება ჩაითვლება გონიერად და პროლეტარიატის განთავისუფლების ხელის შემწყობათ, რომელიც შეესაბამება შრომის ნაყოფიერების ზრდას, ვინაიდან უამისოდ შეუძლებელია საყოველთაო კეთილდღეობის მიღწევა, შეუძლებელია სოციალიზმი. სრულიად შემცდარია ის შეხედულება, თითქოს წარმოების ხელის შეშლა და შრომის ნაყოფიერების დაცემა, რახან კაპიტალიზმს ზიანს აყენებს, ხელს უწყობდეს სოციალიზმის საქმეს. პირიქით, ასეთი მოქმედება გვაშორებს ჩვენ სოციალიზმს და თუ ამასთანავე კაპიტალიზმსაც ანგრევს, იმავე დროს ხელს უწყობს მის ადგილას მხოლოდ კაპიტალიზმზე ადრე არსებული პრიმიტიული შრომის მეთოდების აღდგენას და მუშებს გაცილებით უარეს პირობებში აყენებს.

დიდათ შემცდარია ის აზრი, თითქოს მუშებს მუდამ სწორად ჰქონდეს შეგნებული რა არის მათთვის უმჯობესი და თითქოს მასების ხმა შეუმცდარი იყოს. თანამედროვე საზოგადოება ძლიერ რთულ სხეულს წარმოადგენს და ადამიანის ეგრედ წოდებული ჩვეულებრივი საღი გონების საშუალებით შეუძლებელია თანამედროვე ცხოვრების რთულ პირობებში გარკვევა. ამისათვის საჭიროა მეცნიერული კვლევა-ძიება. სოციალური მეცნერება პროლეტარულ კლასიურ ბრძოლასთან შეფარდებული—ესა და მხოლოდ ეს არის სოციალისტური თეორია.

და ვინაიდან პროლეტარიატის განთავისუფლება არ შეუძლია იმაზე ვაბატონებულ ერთ მუჭა დიქტატორებს, რომლებიც თავის გუნებაზე ატრიალებენ მას აქეთ-იქით, ვინაიდან მას შეუძლია თავისი თავი მხოლოდ საკუთარი შეგნებული მასიური მოძრაობის საშუალებით გაინთავისუფლოს, მისთვის აუცილებელ საჭიროებას შეადგენს მეცნიერული ინტერესით აღჭურვა და მეცნიერული აზროვნების შეთვისება. სასაცილო იქნებოდა, რა თქმა უნდა, რომ თითოეულ მუშას მოვთხოვოთ პოლიტიკური ეკონომიის პროფესიონობა. მაგრამ ბრძოლა პროლეტარიატის განთავისუფლებისათვის მით უფრო ნაყოფიერი იქნება და პროლეტარიატი მით უფრო გონიერულად აირჩევს თავის წინამძღოლებს და ბრძოლისა და მუშაობის მეთოდებს, რაც უფრო კარგად ექნება მას შესწავლილი საზოგადოებრივი სხეულის ძირითადი თვისებები, რაც უფრო კარგად ექნება შეთვისებული პროლეტარიატის წარუღი მოძრაობის ისტორია და მისი წარსული გამოცდილება. რაც უფრო უმეცარია პროლეტარიატი, მით უფრო

ადვილად შეიქნება ის უსინდისო დემაგოგების და უგუნური ილიუზიების მსხვერპლი, მით უფრო მეტი შეცდომა და დამარცხება ხვდება მას წილად.

მაგრამ საუკეთესო სკოლა პროლეტარიატისთვის არის **კლასიური ბრძოლა დემოკრატიის საფუძველზე**. საყოველთაო საარჩევნო უფლება და პრესისა და კავშირის თავისუფლება პროლეტარიატის მასებს ორგანიზაციულად შეკავშირების და გონებრივად განვითარების საშუალებას აძლევს და ამასთანავე აიძულებს მათ მოახდინონ არჩევანი იმ მრავალ პოლიტიკურ და ეკონომიურ მიმართულებათა შორის, რომლებიც ებრძვიან ერთმანეთს მასების გულის მოგებისათვის. მასები იძულებული ხდებიან ყველა მიმართულებებს დაუკვირდნენ, გასაჯონ და მათ შორის არჩევანი მოახდინონ. ეს უვიტარებს მათ გონებასა და შეგნებას.

პროლეტარიატმა სოციალიზმი უნდა შეითვისოს არა როგორც **სარწმუნოება**, რომელსაც განუსჯელად აღიარებენ, არამედ როგორც **მეცნიერული შემეცნება**, რომელიც მუდამ კრიტიკის ქარცეცხლში ტარდება და ამ კრიტიკის მეოხებით მტკიცდება და უმჯობესდება სოციალიზმი უნდა მივაწოდოთ პროლეტარიატს არა როგორც ერთხელ და სამუდამოდ ჩამოყალიბებული აბსოლიუტი ჭეშმარიტება, არამედ როგორც განუწყვეტელი წინსვლა უმაღლეს შემეცნებისაკენ.

ეს კი შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა ბეჭდვის და სიტყვის სრული თავისუფლება არსებობს. ის სოციალისტურს რეჟიმში, რომელიც დემოკრატიას აუქმებს და ახშობს ყოველივე სხვა შეხედულებებს, გარდა მთავრობის მიერ მოწონებულია, — ასეთი სოციალისტური რეჟიმი აფერხებს პროლეტარიატის გონებრივ განვითარებას. ვინაიდან საშუალებას უსპობს მას კრიტიკულად გაარჩიოს სხვადასხვა შეხედულებანი. ასეთ პირობებში მრავალი გაწვრთნილი მასწავლებელიც რომ მიუყენონ მუშებს მარქსის დებულებების სასწავლებლად ამით იგინი გონებრივად წინ ვერ წავლენ, არამედ უფრო ჩამოქვეითდებიან, რადგანაც ამ დებულებებს მათ უქადაგებენ როგორც სარწმუნოების დებულებებს, რადგანაც დანაშაულად ითვლება მთავრობის მიერ ამ დებულებების ცხოვრებაში გატარების წესის გაკრიტიკება.

დემოკრატია აუცილებელი პირობაა პროლეტარიატის გონებრივი განვითარებისა. ამიტომაც, რომ კაპიტალისტთა კლასს მუდამ კარგად ესმოდა, თუ რა საშიშროებას წარმოადგენს მისთვის დემოკრატია და, საცა კი შეეძლო, მთელი თავისი ძალღონით ეწინააღმდეგებოდა.

დგებოდა მას. არა კაპიტალიზმის **მეოხებით**, არამედ კაპიტალისტების **წინააღმდეგ** იქნა მოპოებული დემოკრატია ევროპაში. სრულიად შეუწყნარებელია იმის მტკიცება, თითქოს დემოკრატია კაპიტალისტებს გამოეგონოს პროლეტარიატის დასამონებლად. რომ ამ მტკიცებას ქვეშარიტების სახე მიეცეს, დემოკრატის ვითომდა შემომღებად ასახელებენ არა **კაპიტალიზტა** კლასს, არამედ **ბურჟუაზიას**. მაგრამ ესეც სიყალბეა. მართალია მხოლოდ ის, რომ დემოკრატის განხორციელებაში დაინტერესებულია არა მარტო პროლეტარიატი, არამედ ყველა ის კლასები, რომლებიც საკუთარი შრომით ცხოვრობენ: **წვრილი გლეხობა, წვრილი ხელოსნები, ინტელიგენტები**. ამიტომაც იყო, რომ დემოკრატისათვის ბრძოლაში პროლეტარიატი მარტოდ მარტო არასოდეს ყოფილა, მუდამ პირველ რიგში იყო კი.

იმ დროში, როცა მარქსმა სოციალიზმი შეითვისა, ინგლისის მუშები გართული იყვნენ საყოველთაო საარჩევნო უფლებისათვის ბრძოლაში. და ინგლისის ბურჟუაზია ისეთის დაჟინებით ეწინააღმდეგებოდა ამ უფლების დაწესებას, რომ ის ინგლისში საფრთხით მხოლოდ ეხლა, უკანასკნელ ომის დროს იქნა განხორციელებული; კავშირთა თავისუფლებასაც დიდხანს იყვნენ მოკლებული ინგლისის მუშები: წარსული საუკუნის პირველ ნახევარში ათეული წლების განმავლობაში იბრძოდნენ ისინი ამ თავისუფლებების მოსაპოვებლად.

ამნაირად, უკიდურეს სისულელეს და სიყალბეს სჩადიან, როცა დემოკრატიულ სახელმწიფოებრივ წყობილებას »ბურჟუაზიულ დემოკრატიათ« ნათლავენ და ამით ცდილობენ შეაზიზღონ ის პროლეტარიატს. თითქმის ყველა ქვეყნებში, გარდა იმ ქვეყნებისა, სადა ის გლეხური სახელმწიფოს მიერ დატოვებულ მემკვიდრეობას წარმოადგენს, დემოკრატია მძიმე ბრძოლით იქნა მოპოებული პროლეტარიატის მიერ ექსპლოატატორთა კლასის წინააღმდეგ. ამას სრულიად არ ეწინააღმდეგება ის ფაქტი, რომ აგრარიულ ქვეყნებში, როგორც იყო საფრანგეთი და პრუსია გასული საუკუნის შუაგულში, თვითმპყრობელობის პოლიტიკოსებს, როგორც ნაპოლეონ მე-III-ს და ბისმარკს, საყოველთაო საარჩევნო უფლება მათი ძლიერების გამამტკიცებელ საშუალებად მიაჩნდათ. მათთვისაც საყოველთაო საარჩევნო უფლება ბურჟუაზიის **წინააღმდეგ** ბატონობის საშუალება იყო. მაგრამ იგინი ვერ გაბედადნენ მიენიჭებიათ ხალხისთვის **სრული** დემოკრატია—საყოველთაო საარჩევნო უფლებასთან ერთად პრესის და კავშირების **სრული** თავისუფლებაც. და შემდეგ გამოაშკარავდა, რომ ეს მათი სპეკულიაცია საყოველთაო საარჩევნო უფლებით დიდი სი-

ბეცე იყო მათის მხრით. ბისმარკმა ბოლოს ბევრი ინანა საყოველთაო საარჩევნო უფლების შემოღება. მართალი იყო მარქსი, როცა საფრანგეთის მუშათა პარტიის მის მიერ შედგენილ პროგრამაში საყოველთაო საარჩევნო უფლებას ახასიათებდა როგორც საშუალებას, რომელიც შეიძლება რამოდენიმე ხნით ბოროტათ იქნეს მოხმარებული მუშების მოსატყუებლად, მაგრამ რომელიც მუშების სოციალისტურ გათვითცნობიერებას ხელს უწყობს და ამნაირად მათი განთავისუფლების იარაღად ხდება.

და, ვინ იცის, იგივე რევოლიუციონერები, რომლებიც დღეს რუსეთში ასე აბიაბურებენ «ბურჟუაზიულ დემოკრატიას», შეიძლება ხვალ იძულებული გახდნ თავის სახსენლად ხელახლა დაიწყონ ამ დემოკრატიისათვის ბრძოლა.

✕ უმაღლესად განვითარებული ინდუსტრიული კაპიტალიზმი, შრომის მაღალი ნაყოფიერება, იმდენად დაწინაურებული დემოკრატია, რომ მასებს შეკავშირების და გონებრივი განვითარების საშუალებას აძლევდეს, მრავალრიცხოვანი და კარგად გაწვრთნილი ინდუსტრიული პროლეტარიატი, — აი სოციალიზმის წინასწარი პირობები მარქსის თეორიის მიხედვით.

ეს პირობები ყველაზე უფრო დასავლეთ ევროპაში იყო მომზადებული, სახელდობრ ინგლისში და გერმანიაში. ამერიკა კი, რომელიც ეკონომიურად და პოლიტიკურად ძლიერ მაღლა სდგას, მოკლებულია გაერთიანებულ მუშათა კლასს. ამერიკის მუშათა კლასი დაქსაქსულია. იგი განიყოფება მოსულ და ადგილობრივ ნაწილებათ. ადგილობრივი მუშებიც დაყოფილი არიან თეთრ და შავ კანიანებათ, მოსულები კი — ევროპისა და აზიის სხვადასხვა ეროვნებებათ. ყველა ამათი გაერთიანება ძალიან ძნელია.

ჩვენ მოველოდით, რომ ინგლისში და გერმანიაში დაიწყებოდა პროლეტარიატის მიერ სახელმწიფო ძალა-უფლების დაპყრობა და წინსვლა სოციალიზმის გზით. მაგრამ აი ასტყდა მსოფლიო ომი, აღმოსავლეთს მოედვა რევოლიუცია და ბევრს მოეჩვენა თითქოს მარქსის თეორია თავდაყირა გადატრიალდა, თითქოს სოციალიზმის საუკეთესო წინასწარ პირობას შეადგენდეს არა კაპიტალისტური სიმდიდრე, არამედ ბარბაროსული სიღატაკე, არა დემოკრატია, არამედ თვითმპყრობელობა.

II

ბ ო ლ უ ე ზ ი ზ მ ი .

იმ დროს, როდესაც დასავლეთ ევროპაში უმაღლეს წერტილამდე განვითარებულმა კაპიტალიზმმა მოამზადა წინასწარი პირობები საზოგადოების სოციალისტურად გარდაქმნისათვის, აღმოსავლეთში, სახელდობრ რუსეთში და მის განაპირა სახელმწიფოებში, ახლად განვითარებულმა კაპიტალიზმმა წარმოშვა პირობები სხვაგვარი რევოლიუციისათვის. ეს უკანასკნელი რევოლიუცია წააგავს იმ რევოლიუციებს, რომლებიც მოხდა დასავლეთ ევროპაში მე-18 საუკუნის დასასრულს და მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში და რომლებმაც გაანთავისუფლა და წინ წასწია საზოგადოება. ეს არის რევოლიუცია თვითმპყრობელობის, უცხოელთა ბატონობის, ფეოდალურ წყობილების ნაშთების წინააღმდეგ მიმართული. ამნაირად, აღმოსავლეთის რევოლიუციათა მიზნები უნდა ყოფილიყო წმინდა ბურჟუაზიული. მაგრამ აღმოსავლეთ ევროპაში რევოლიუციური მოძრაობა ვითარდებოდა სხვაგვარ პირობებში, ვინემ მე-18 და მე-19 საუკუნის რევოლიუციური მოძრაობა დასავლეთ ევროპაში. ახლად განვითარებული კაპიტალიზმის დროის პროლეტარიატი იმ საუკუნეებში ჯერ კიდევ სავსებით ბურჟუაზიული გავლენის ქვეშ იმყოფებოდა. აღმოსავლეთში კი ახლად განვითარებული კაპიტალიზმის მიერ წარმოშობილი პროლეტარიატი, პირიქით, ეყრდნობოდა უკვე უმაღლესად განვითარებულ დასავლეთ სახელმწიფოების პროლეტარიატის გამოცდილებას და იმ თავითვე აღჭურვილი იყო სოციალისტური იდეებით და კლასიური შეგნებით. მიუხედავად მისი ჩამორჩენილობისა და ნაკლები განვითარებისა, თავის რევოლიუციურ ბრძოლას ის უკვე აწარმოებს არა ბურჟუაზიის სასარგებლოთ, არამედ შეგნებულად მის წინააღმდეგ.

და ამავე ხასიათისაა რევოლიუციური ბრძოლა ინტელიგენციისა, რომელიც დღესაც ისეთსავე დიდ როლს თამაშობს რევოლიუციურ მოძრაობაში, როგორც ასი წლის წინად. მე-18 საუკუნეში და მე-19 საუკუნის დასაწყისში ყველა მებრძოლი რევოლიუციონერები იღვნენ ჯერ კიდევ ბურჟუაზიული ეკონომისის ნიადაგზე, რომელიც იმ დროს შეესაბამებოდა ეკონომიურ მოთხოვნილებებს. როდესაც შემდეგ, გასული საუკუნის მეორე ნახევარში, აღმოსავლეთის ქვეყნების ინტელიგენცია გაიმსჭვალა რევოლიუციური სულისკვეთებით, მან საჭირო ცოდნის მოსაპოვებლათ მიმართა უფრო განვითარებულ დასა-

ვლეთს. მაგრამ იმ დროს აქ ლიბერალიზმი უკვე კონსერვატიულ ძალას წარმოადგენდა; რევოლიუციური აზროვნება კი სოციალისტურ ფორმებში იყო ჩამოყალიბებული. და ამნაირად, აღმოსავლეთის ინტელიგენტები; რამდენადაც იგინი რევოლიუციურათ იყვნენ განწყობილი, იმ თავითვე სოციალისტები გახდნენ; მათ შორის სოციალიზმი უფრო გავრცელებული იყო, ვინემ დასავლეთის ინტელიგენტის მასაში, რომელმაც დაჰკარგა რევოლიუციური სულისკვეთება. მაშინ როდესაც რუსეთის იმპერიაში ყოველივე მოწინავე სტუდენტისათვის სოციალისტური ლიტერატურის ცოდნა თავმოყვარეობის საკითხს შეადგენდა, გერმანიაში უკანასკნელ რევოლიუციამდე სანთლით მოსანახავი იყო სოციალიზმით დაინტერესებული სტუდენტი.

ამნაირად, აღმოსავლეთში შეიქმნა წინააღმდეგობით აღსავსე მდგომარეობა: მატერიალურმა პირობებმა რევოლიუციურ მოძრაობას ბურჟუაზიული მიზნები დაუსახა; ხოლო საერთაშორისო მდგომარეობამ ამ რევოლიუციის მატარებლად ანტიბურჟუაზიული პროლეტარები და ინტელიგენტები გაჰხადა. ეს გარემოება წინასწარ ვერ გაითვალისწინა მარქსისტულმა თეორიამ, ვინაიდან ეს თეორია დასავლეთ ევროპის ურთიერთობაზე აღმოცენდა. მაგრამ ეს წინააღმდეგობა არ გამოაშკარავებულა სავსებით მანამ, სანამ რევოლიუციურ მოძრაობას არ გაემარჯვა აღმოსავლეთში და სანამ არსებობდა შესაძლებლობა, რომ აღმოსავლეთს უფრო დაწინაურებული დასავლეთი დაასწრობდა თავისი პროლეტარული რევოლიუციით. სოციალისტური ფორმები რომ შექმნილიყო უმაღლესად განვითარებული კაპიტალიზმის სახელმწიფოებში, მაშინ შესაძლებელი იქნებოდა ამ ფორმების გადაღება იმ სახელმწიფოებში მიერ, საცა კაპიტალიზმი ნაკლებათაა განვითარებული. მარქსი ნათლად ამბობს, რომ ერთ ერს შეუძლია ისწავლოს სხვა ერებისაგან და ამით საკუთარი განვითარება დააჩქაროს. მარქსის თეორიას არ შეესაბამება მხოლოდ ის შეხედულება, თითქოს ჩამორჩენილ ერს შეეძლოს სოციალური განვითარების მაგალითი და გზა უჩვენოს ეკონომიურად დაწინაურებულ ერებს.

ესლა, უკანასკნელი ომის წყალობით თითქოს სწორედ ასეთი პარადოქსული მდგომარეობა შეიქმნა. ომმა გამოიწვია რევოლიუცია, მაგრამ მხოლოდ დამარცხებულთა და არა გამარჯვებულთა ქვეყნებში. დასავლეთის დიდი დემოკრატიები—ინგლისი, საფრანგეთი და ამერიკა მილიტარულათ უფრო ძლიერნი აღმოჩნდნენ, ვინემ აღმოსავლეთის მილიტარისტული მონარქიები—რუსეთი, ავსტრია და გერმა-

ნია. ამ გარემოებამ გაამაგრა კაპიტალისტური მთავრობები დასავლეთში, აღმოსავლეთში კი გამოიწვია არა მარტო მთავრობების, არამედ აგრეთვე მთელი დინასტიების დამხობა.

მაგრამ ავსტრიაში და გერმანიაში არსებობდა ჯერ კიდევ მძლავრი კონსერვატიული ჯგუფები, უპირველეს ყოვლისა ეკონომიურად რეაქციონური, მაგრამ პოლიტიკურად კარგად გაწვრთნილი და შეკავშირებული ძლიერი გლეხობა, მასთან ერთად—უკიდურესად რეაქციონური ინტელიგენცია და, სახელდობრ გერმანიაში, ძალღონით აღსავსე კაპიტალისტთა კლასი. რუსეთში, პირიქით, კაპიტალის უდიდესი ნაწილი სახლვარ გარეთიდან იყო შემოსული, შინაური კაპიტალი სუსტი და დამოკიდებული, მთავრობის ოპეკას ჩვეული იყო; ინტელიგენციის ერთი ნაწილი რევოლუციური, მეორე კი უილაჯო და მორჩილი იყო.

გლეხები, გერმანიისა და ავსტრიის მაგალითის წინააღმდეგ, რევოლუციურად განწყობილი აღმოჩნდნენ, მაგრამ ამასთანავე სრულიად უვიცნი და პოლიტიკურად მერყევენი. ამნაირად, ავსტრიის ნანგრევებზე აღმოცენებული სახელმწიფოების და გერმანიის მაგალითის საწინააღმდეგოდ, რუსეთის რევოლუციამ ქალაქის ინდუსტრიულ პროლეტარიატს და სოციალისტებს არგუნა პოლიტიკურად განუყოფელი ბატონობა ისეთ სახელმწიფოში, რომელიც ეკონომიურად ჯერ კიდევ ძლიერ შორს იყო სოციალისტური წარმოებისათვის საჭირო პირობების განვითარებისაგან. რევოლუციამ, რომელიც მსოფლიო ომს მოჰყვა, პირველად ევროპის ეკონომიურად ყველაზე უფრო ჩამორჩენილ ქვეყანაში მიანიჭა პროლეტარებს და სოციალისტებს განუყოფელი ბატონობა. ამით აღმოსავლეთის რევოლუციაში ჩასახულმა წინააღმდეგობამ უმაღლეს მწვერვალს მიაღწია.

რა უნდა ექნათ? არც ერთი კლასი და არც ერთი პარტია არ აიღებს ნებაყოფლობით ხელს ბატონობაზე, რახან ეს უკანასკნელი მას წილად ხვდა. თვითოეული მათგანი ცდილობს შეინარჩუნოს ძალა-უფლება, რათა ის თავისი ინტერესების სასარგებლოდ გამოიყენოს. მაგრამ რა შეეძლო გაეკეთებია სოციალიზმის სასარგებლოთ იმ სოციალისტურ პარტიას, რომელსაც ასეთ არა ხელსაყრელ პირობებში ხვდა წილად ძალა-უფლების ხელში აღება?

ორგვარი გზა იყო მის წინაშე:

პირველი მოუწოდებდა მას არ ელაღატნა მარქსის მეთოდისათვის და ცდილიყო გამოეყენებია ის აღმოსავლეთის თავისებური პირობების მიხედვით. ამ გზით სვლა ადვილი არ იყო; უფრო მიმზი-

დევლად და ადვილად უნდა მიეჩნიათ მეორე გზა, რომელიც მოითხოვდა დავიწყებისათვის მიეცათ მარქსისაგან ნაანდერძევი უძვირფასესი დებულებები, ვინაიდან ეს დებულებები იმ წუთში სწრაფი, დაუდგრომელი კვებების შემაფერხებლად იქნა მიჩნეული.

მარქსმა დაამტკიცა რომ შეუძლებელია გადაახტე განვითარებისათვის აუცილებელ საფეხურს და რომ სოციალიზმისათვის კაპიტალიზმი სწორედ ასეთ წინასწარ საფეხურს შეადგენს. პლენხანოვმა და აქსელროდმა გამარჯვება მოუპოვეს ამ კეშმარიტებას ხანგრძლივი და მედგარი ბრძოლით, რომელსაც ლენინიც შეუერთდა. ესლა კი, რევოლიუციის დროს, ეს კეშმარიტება ძლიერ ხელის შემშლელად მიიჩნეს და ამიტომაც მოურიდებლათ უკუ აგდეს იგი ბალშევიკებმა. იგინი დაუბრუნდენ ძველ უტოპიზმს, რომელსაც ეგონა თითქოს სოციალიზმის განხორციელება დამოკიდებული არ იყოს განსაზღვრულ ისტორიულ პირობებზე, თითქოს მის ცხოვრებაში გასატარებლად საკმარისი იყოს სოციალისტური პლანი და რამოდენიმე მედგარი სოციალისტის მტკიცე ნებისყოფა და მომქმედი ძალა. ეს ნებისყოფა და ძალა მათ არ აკლდათ. ამასთანავე ისინი თავისთავს მარქსიზმის კეშმარიტ მემკვიდრეებად სთვლიდენ. მაგრამ მარქსისაგან მათ გადმოღებული აქეთ მხოლოდ რამოდენიმე სიტყვა, რომლებსაც ისინი ხმარობენ; აზრი კი, რომლითაც ამ სიტყვებს იყენებენ, არის აზრი ბლანკისა და ვაიტლინგისა და სწორედ ამიტომ გამოიწვია დასაწყისში ბოლშევიზმმა ისეთი დიდი თანაგრძნობა აღმოსავლეთის პროლეტარიატსა და აგრეთვე დასავლეთ პროლეტარიატის ეკონომიურად გაუფრთხელ ნაწილებში. როგორც ბლანკისა და ვაიტლინგის მოძღვრება, აგრეთვე ლენინისა და ტროცკის ეხლანდელი შეხედულებები შეესაბამება კაპიტალისტური წარმოების განუვითარებელ ფორმას და განუვითარებელ ინდუსტრიულ პროლეტარიატს. და ვინაიდან ბოლშევიკური რეჟიმი შეესაბამება რუსეთის ცხოვრებას, სწორედ ამიტომ გახდა შესაძლებელი ის ხანგრძლივობა, რომელსაც ის იჩენს; მაგრამ სწორედ იმავე გარემოებას მოსდევს ამ რეჟიმის ეკონომიური უძლურებაც, რომელიც მას დაამხოვს. ბოლშევიზმი წარმოადგენს ბლანკიზმის განხორციელების ვეებერთელა ცდას. მაგრამ მარქსი, რომელიც თავისი მოღვაწეობის დასაწყისში ახლო იდგ ბლანკისტურ იდეებთან, ტყუილად კი არ დაშორდა მათ თანდათან ძნელია იმისი თქმა—თუ რამდენ ხანს გასტანს კიდევ ბოლშევიზმის ბატონობა და რა ფორმებს მიიღებს სახელმწიფოებრივი ძალე უფლება ამ ბატონობის დროს; მაგრამ ერთი რამ უეჭველია—ბალშე

ვიზმის ცდამ სრულიად ვერ მიაღწია მიზანს: სამხედრო წესით და-
რაზმულმა უმცირესობამ, რომელიც თვითონ რამდენიმე დიქტატორ-
ის ბრძანებას ემორჩილება, ვერ შესძლო უხეში ფიზიკური ძალდა-
ტანების საშუალებით სოციალისტური წესწყობილება მოეხვია თავს
უფრც, უდისციპლინო ხალხის მასებისათვის დაწინაურებულ ინდუ-
სტრიას მოკლებულ ქვეყანაში. სოციალიზმი შეუძლებელია ქვეყნის
საწარმოო ძალისა და ნაყოფიერების განუფითარებლად. ბალშევიზმმა
კი თითქმის სავსებით გაანადგურა რუსეთის ომის მიერ ისედაც ძლიერ
შერყეული საწარმოო ძალა.

ეს შემთხვევითი მოვლენა არ არის; ეს არის აუცილებელი შე-
დეგი ბალშევიკური მეთოდებისა. მათი საქმიანობა ორ უკიდურე-
სობას ეხეთქებოდა; პირველად მათ გზა მისცეს სრულ ანარქიას.
გლეხები ეპატრონებოდნენ დიდი მემამულეების მიწებს როგორც მათ
მოეხასიათებოდათ. მუშები ეპატრონებოდნენ ფაბრიკებს და განაგე-
ბდნენ თავის ნება-სურვილზე. როდესაც ამან ინდუსტრიულ წარმოე-
ბის ჩქარი ნაბიჯით დაკემა გამოიწვია, საბჭოთა მთავრობა მეორე
უკიდურესობას მიაწყდა: მან დაუქვემდებარა სახელმწიფოებრივი
საწარმოო დაწესებულებები სასტიკ ბიუროკრატულ ან სამხედრო
დისციპლინას.

როგორც პირველის, აგრეთვე მეორე პრინციპის შედეგი უნდა
ყოფილიყო წარმოების დაქვევა. მსხვილი წარმოება ვერავითარ შემ-
თხვევაში ვერ აიტანს ანარქიას. წვრილ წარმოებაში, საცა 1—2 მუშა
მუშაობს, ისეთი მნიშვნელობა არა აქვს მუშის უდროო დროს მო-
სვლას ან წასვლას, ან ზედმეტ დასვენებას და სხვ.. აქ მუშას შეუ-
ძლია ხვალ ზედმეტი მუშაობით შეავსოს ის, რაც დღეს დააკლო
წარმოებას. მსხვილი წარმოება კი მოითხოვს, რომ ყველა დანიშნულ
დროზე გამოცხადდეს სამუშაოთ, ყველა მუყაითად მუშაობდეს, ყველა
ერთსა და იმავე დროს ისვენებდეს. თუ ყველაფერი თავის დროზე
და თავის რიგზე არ ხდება, აქ ისე საქმე წინ ვერ წაიწვეს. კაპიტა-
ლიზმი ავითარებს მუშებში ამ თვისებებს, რომელსაც მოკლებულია
მუშა—ხელოსანი და ეს თვისებები მუშებისთვის აუცილებლივ საჭი-
როა აგრეთვე სოციალისტურ წარმოებაში.

მაგრამ განვითარებული ინდუსტრია ვერ იტანს როგორც ანარ-
ქიას, აგრეთვე **იძულებითი მუშაობას**. იძულებითი მუშაობის ნაყო-
ფია ნაძალადევი, გულაგდებული შრომა, სამუშაო მასალის გაფლანგვა,
სამუშაო იარაღების ტლანქად მოხმარა, რაიცა შეუძლებლად ხდის
სათუთისა და რთული მანქანების გამოყენებას და რთულ, კვალიფი-

ციურ შრომას. მონობის და ბატონ-ყმობის საფუძველზე შეუძლებელი იყო თანამედროვე მსხვილი ინდუსტრიის განვითარება; მისი განვითარება შესაძლებელი გახდა მხოლოდ დაქირავებული შრომის ნიადაგზე. მონასთან და ყმასთან შედარებით დაქირავებული მუშა თავისუფალი ადამიანია და ის უფრო და უფრო თავისუფლდება, რამდენადაც კლასიური ბრძოლა მის პოლიტიკურსა და პროფესიულ ორგანიზაციებს ავითარებს და ამით მას ამაგრებს და წელში მართავს.

მაგრამ ვერც დაქირავებული შრომა აღწევს საზოგადოებრივი შრომის უმაღლეს ფორმებს, რადგანაც ისიც იძულებითი შრომის ბევრ ელემენტს შეიცავს. უმაღლესი შრომის ნაყოფიერების პირობები მხოლოდ იქ არსებობს, საცა პოლიტიკური და პროფესიული ბრძოლის მეოხებით ნებაყოფლობითი დისციპლინა, საერთო ინტერესის შეგნება და მოვალეობის გრძნობა იმდენად განვითარებულია მუშებში, რომ იგინი აღარ საჭიროებენ კაპიტალისტურ დისციპლინას. თვით კაპიტალიზმმა გამოიწვია მუშებისათვის მუშაობის წამქეზებელი საშუალებები, მაგალითად, სააკორდო ხელფასი. კაპიტალისტურ პირობებში ეს წამქეზებელი საშუალება ზედმეტ მუშაობას იწვევს და ამგვარად მას დამლუბველი შედეგები მოსდევს. ხოლო იქ, საცა პროფესიული კავშირები საკმაოდ ძლიერია, მით უმეტეს სოციალისტურ პირობებში, ასეთ წამხალისებელ საშუალებას ძლიერ სასარგებლო შედეგების მოტანა შეუძლია.

ამნაირად, მსხვილ ინდუსტრიაში ვითარდება წინასწარი პირობები ჭეშმარიტად თავისუფალი შრომისათვის, კაპიტალისტური დისციპლინის ნაცვლად სოციალისტურის შემოღებისათვის და მით მუშათა კლასის განვითარებისათვის.

რუსეთში, რომელსაც ბოლშევიზმი დაეპატრონა, ასეთი თავისუფალი დისციპლინა ნაკლებად იყო განვითარებული. ბოლშევიკურმა მეთოდებმა კი ამ დისციპლინის ჩანასახი არამც თუ არ გააძლიერა, არამედ სრულიად აღმოფხვრა. ჯერ ანარქია უსპობდა მოწესრიგებულ მსხვილ ინდუსტრიას არსებობის საშუალებას. შემდეგ შემოღებული ბიუროკრატიული და სამხედრო დისციპლინა ძლიერ წააგავდა მონობას და ბატონყმობას და მას არ შეეძლო ხელი შეეწყო უმაღლესად ნაყოფიერი—რთული და კეთილსინიდიისიერი შრომისათვის.

ამნაირად, მსხვილი ინდუსტრია უფრო და უფრო ეცემოდა და მასთან ერთად უნდა ჩამოქვეითებულიყო გლახობაც, რადგანაც შეუძლებელია უინდუსტრიოთ მას მრავალი მისთვის აუცილებელი სამუშაო იარაღი მიაწოდო.

ამ ეკონომიურ დაქვეითებას ყოველ შემთხვევაში გამოიწვევდა ბოლშევიზმი—მაშინაც კი, ანტანტასთან ფარული ომი და შიგნიდ აშკარა სამოქალაქო ომი რომ არ ჰქონოდა. ამ ომებმა საბოლოოდ გაანადგურეს რუსეთის ისედაც დაღუპვის გზაზე მდგარი მეურნეობა. მაგრამ ეს ომებიც ხომ ბოლშევიკური პოლიტიკის ნაყოფია.

ყოველივე ანტიკაპიტალისტური სახელმწიფო ძირიანად ეწინააღმდეგება კაპიტალისტურ სახელმწიფოებს. მაგრამ, როდესაც ამ სახელმწიფოებთან ფორმალურად ზავის ჩამოგდებას ცდილობ, ხოლო იმავე დროს ხელს უწყობ შეთქმულებებს მათ დასამხობათ და ამით პრაქტიკულად ომს უცხადებ მათ,—ეს არის მათი ზრახვებისათვის ხელის შეწყობა. ასეთმა მოქმედებამ ხელი შეუწყო არა მსოფლიო რევოლუციას. არამედ რუსეთის ბლოკადას.

შინაური სამოქალაქო ომი კი არის აუცილებელი შედეგი დიქტატურისა, რომელიც არ ითმენს არც ერთ ფორმას ოპოზიციისას, გარდა შეიარაღებული აჯანყებისა.

ყველა ამას ის მოჰყვა შედეგად, რომ რუსეთში ბოლშევიკური მეთოდების წყალობით მოისპო არა მარტო კაპიტალისტური მრეწველობა, არამედ მასთან ერთად აგრეთვე საერთოდ მსხვილი მრეწველობა და ცხოვრების ყოველივე უმაღლესი ფორმა. ასე რომ ქვეყანა ბარბაროსობაში ჩავარდა; რუსეთი უფრო და უფრო შორდება მუშათა თვითმოქმედებაზე დამყარებულ სოციალიზმს იმის მიგვირად, რომ დაუახლოვდეს მას.

III.

ძ ა რ თ უ ლ ი მ ე თ ო დ ი.

ის მეორე გზა, რომელიც უკუაგდეს ბოლშევიკებმა, აირჩიეთ თქვენ საქართველოში. ცარიზმი აღმოცენებული იყო შიდა რუსეთის საზოგადოებრივი პირობების ნიადაგზე. მას ისე ღრმად ქონდა გადგმული ფესვები ამ პირობებში, რომ აქ ადვილათ უნდა წარმოშობილიყო აზრი, თითქოს შესაძლებელი იყოს ხალხი, მასების იმავე მეთოდებით განთავისუფლება, რომელთაც სარგებლობდა იქამდე ცარიზმი ამ ხალხის გასაყვლეფად და დასამონავებლად. სრულიად სამართლიანად ადარებდა გორკი ლენინსა და პეტრე დიდს ორთავეს მეთოდი ძლიერ წააგავს ერთმანეთს. სხვა იყო მდგომარეობა შიდა რუსეთის ირგვლივ მდებარე ქვეყნებისა, სადაც განსხვავებული სოციალური ურთიერთობა არსებობდა, და რომელთაც განსხვავებული

ისტორია ჰქონდათ; აქ ცარიზმის ბატონობას საფუძვლად ედო არა მისი ქვეყნის განსაკუთრებული პირობები, არამედ მისი ჯარების სიძლიერე.

ცარიზმის დამხობის შემდეგ ამ განაპირა ქვეყნებში რევოლიუციურ მოძრაობას ბალშევიკური ხასიათი არ მიუღია. სოციალისტთა უმრავლესობამ ამ სახელმწიფოებში უკუაგდო შეთქმულთა საზოგადოების დიქტატურა და დემოკრატიის იდეის ერთგული დარჩა, — იმ იდეის, რომელიც ყველა ქვეყნის პროლეტარების კლასობრივ ბრძოლას აფრთოვანებდა დასაწყისიდან რუსეთის მეორე რევოლიუციამდე და რომელიც ეხლაც აფრთოვანებს ამ ბრძოლას უმაღლესი კულტურის ყველა ქვეყნებში. იმ სოციალისტების უმეტესი ნაწილი, რომლებიც, ვთქვათ, საფრანგეთში ან გერმანიაში რუსეთის ბოლშევიზმს სიტყვიერად გუნდრუეს უკმევენ, სრულიადაც არ ფიქრობს თავის ქვეყანაში საქმეთ აქციოს ბოლშევიზმი, ხოლო ისეთები, ვინც ში'ს საქმით განხორციელებას ჰფიქრობენ, უმეტესად ან უსინდისო დემაგოგები, ან უვიცი ხამები არიან. ხშირად ერთიც და მეორეც

თქვენ აღიარეთ დემოკრატია და მით უარყავით ხალხის მასებისთვის სოციალიზმის ძალად თავზე მოხვევა. რა თქმა უნდა, დემოკრატიაც შეიძლება იძულებული გახდეს ძალადობის საშუალებას მიმართოს, თუ იმას ამავე საშუალებებით ემუქრებიან. მაგრამ ვინც დემოკრატიის ნიადაგზე სდგას, მას უმაღლესი სუვერენათ ხალხის უმრავლესობის ნებისყოფა მიაჩნია. ამ ნებისყოფას ის ბრძალ კი არ ექვემდებარება, არამედ ოპოზიციას უწევს უმრავლესობის ნებისყოფას, თუ ეს უკანასკნელი მის საკუთარ რწმენას ეწინააღმდეგება; მაგრამ ის არ შეეცდება ძალადობის საშუალებით თავზე მოახვიოს უმრავლესობას უმცირესობის ნებისყოფა. ამნაირად, დემოკრატია ყველა სხვა სახელმწიფოებრივ ფორმაზე მეტად უსპობს ნიადაგს სამოქალაქო ომის შესაძლებლობას და, მით უმეტეს, მის აუცილებლობას და ხელს უწყობს კლასთა და პარტიათა ბრძოლის მშვიდობიან ფორმებს; ა'ეთი მშვიდობიანი ფორმები კი აუცილებლად საჭიროა სოციალისტური საზოგადოების ასაშენებლათ და მისი საწარმოო ძალების გასავითარებლად. ცარიზმის დასამხობათ აუცილებელი იყო ძალმომრეობითი მეთოდები. ახალი საზოგადოებრივი ფორმების განვითარებას ასეთი მეთოდები ხელს კი არ შეუწყობს, არამედ მხოლოდ შეაფერხებს.

დემოკრატია, რამდენადაც კი შესაძლებელია, ამცირებს სამოქალაქო ომის ატეხის საშიშროებას; კიდევ მეტი: დემოკრატიის პი-

რობებში სოციალიზმი ხორციელდება როგორც ხალხის უმრავლესობის ნებისყოფის ნაყოფი, როგორც ნაყოფი ხალხის უმრავლესობის მოყაით მუშაობისა მის დასამკვიდრებლად. და ეს არის ერთადერთი გზა სოციალისტური ურთიერთობის დასამყარებლად, ვინაიდან სოციალიზმი ნიშნავს მხოლოდ იმას, რომ საზოგადოება ამიერიდან აღარ ანებებს თავისი ეკონომიური სვებედის მართვას რამოდენიმე კაპიტალისტს და მიწის მსხვილ მემამულეს, არამედ თვით იღებს საკუთარ ხელში თავის ეკონომიურ სვებედს. მხოლოდ მშრომელი მასების შეგნებულს და ენერგიულ თვითმოქმედებას შეუძლია სოციალიზმის წარმოშობა. ხოლო, როდესაც მასებს ბიუროკრატიული ან მილიტარული ძალმომრეობის საშუალებით ახვევენ თავს სოციალიზმს, მისი დამარცხება თავიდანვე აუცილებელია.

რა თქმა უნდა, იმათთვის, ვისაც მოთმინება დაუკარგავს და თავაშვებულად წინ მიისწრაფვის, დემოკრატია თან სდევს დიდი ნაკლულევანება. არის ისეთი დემოკრატიული ქვეყნები, საცა მცხოვრებთა უმეტესობას დაქირავებული მუშები ჯერ კიდევ არ შეადგენენ, საცა მცხოვრებთა დიდი ნაწილი მტრულადაა განწყობილი პროლეტარიატისადმი, ან საცა თვით პროლეტარიატი იმდენად მოუმწიფებელია, რომ ყურსაც არ იბერტყს სოციალიზმისთვის. ასეთ შემთხვევაში დემოკრატია დიდ დაბრკოლებას წარმოადგენს იმათთვის ვინც მოწადინებულია დაუყონებლივ შეუდგეს სოციალისტური წარმოების წესის განხორციელებას.

მაგრამ ნამდვილად ეს ნაკლულევანება კი არა, ღირსება არის. რადგან ასეთ შემთხვევაში დემოკრატია წინ ელობება ისეთ ცდას, რომელიც ყოველ შემთხვევაში დამარცხდებოდა და დიდ ზიანს მიაყენებდა სოციალიზმის საქმეს, ანუ პროლეტარიატის წინსვლას. დემოკრატია წარმოადგენს ბარომეტრს, რომელიც შეძლებას გვაძლევს სწორად გამოვიცნოთ რამდენათ არის მომწიფებული სოციალიზმისთვის ესა თუ ის ხალხი. ვაი იმას, ვინც ამ ბარომეტრის გაფრთხილებას ქარს გაატანს, ან მას ყურს არ ათხოვებს და სხვა სახელმწიფოებრივ ფორმაში მიმართავს იმისათვის, რომ ხმა გააკმდიოს დემოკრატიას. ის აუცილებლად დაიღუპება მის მიერვე შექმნილი ილიუზიების მორევში.

მაგრამ დემოკრატია, როგორც ბარომეტრი, ცალმხრივია. მართალია, როცა დემოკრატია რომელიმე ქვეყნებში სოციალისტურ უმრავლესობას იძლევა, ეს იმის მაჩვენებელია, რომ არსებობს კიდევაც **ნებისყოფა** სოციალიზმის განხორციელებისათვის; მაგრამ ეს კიდევ არ

გვაძლევს საშუალებას გამოვიცნოთ, რამდენათ მომწიფებულია ამა თუ იმ შემთხვევაში **პირობები** სოციალიზმისათვის, რა სახის და რა ხარისხის სოციალიზმის განხორციელების შესაძლებლობას გვაძლევს არსებული ურთიერთობა. ამის გამოსაცნობად საჭიროა დიდი ეკონომიური და ისტორიული ცოდნა, საკუთარი ქვეყნის მატერიალური, მორალური და ინტელექტუალური პირობების შემეცნება; აგრეთვე სხვა ქვეყნების, სახელდობრ—დაწინაურებულ კულტურულ სახელმწიფოების ურთიერთობის გაცნობაც და, ბოლოს, ცნობა საერთაშორისო მუშათა მოძრაობისა, მისი ისტორიის, ბრძოლის და ბრძოლათა შედეგებისა.

დემოკრტიას შეუძლია წარმოშვას უმტკიცესი მამოძრავებელი ძალა სოციალისტურ რეჟიმის დასამკვიდრებლად. მაგრამ მხოლოდ **მეცნიერული შემეცნების** საშუალებით, რომლის იარაღსაც **მარქსის მეთოდი** გვაძლევს, შეუძლია სოციალისტურ მთავრობას სწორი გზა გაიკლიოს და პროლეტარიატის განთავისუფლების საქმე იმდენათ წასწიოს წინ, რამდენათაც ეს შესაძლებელია აწინდელ პირობებში.

მეცნიერული მარქსისტული შემეცნება გვიფარავს ჩვენ იმ უაზრობისაგან, თითქოს სოციალიზმი უბრალო საათის მექანიზმი იყოს, რომელსაც გამოცდილი მესაათე გამოიგონებს, ააწყობს და თითქოს შემდეგ ეს მექანიზმი შესძლებს მუდამ ერთნაირად მუშაობას. მარქსისტული შემეცნება გვიფარავს ჩვენ იმ უაზრობისაგან, თითქოს სოციალისტური მთავრობის ერთად-ერთ საგანს ამ საათის მექანიზმი აწყობა და მისი ამოძრავება შეადგენს.

ჩვენს რთულ საზოგადოებაში წარმოების მხოლოდ ერთი წესი კი არ არსებობს; წარმოების კაპიტალისტური წესი მარქსს მიაჩნია **ჯაბატონებულად** და არა ერთად ერთ წესათ. კაპიტალისტურ წარმოებასთან ერთად განაგრძობს არსებობას კაპიტალიზმზე ადრე არსებული წარმოების მრავალი წესი. თვით კაპიტალისტური წარმოება დასაწყისში ნელა, ხოლო შემდეგ უფრო და უფრო ჩქარა ვითარდებოდა სამი საუკუნის განმავლობაში; მისი ფორმები სხვადასხვა ქვეყნებსა, სხვადასხვა დროსა და ინდუსტრიის სხვადასხვა დარგებში ცვალებადია. მიმართულება, რომლითაც სწარმოებს ეკონომიური განვითარება—აი რა ახასიათებს კაპიტალიზმს და ესევე ითქმის სოციალიზმზედაც. სოციალიზმი ნიშნავს ეკონომიური განვითარების განსაზღვრულ მიმართულებას და არა ერთხელ და სამუდამოდ აწყობილ მექანიზმს.

კაპიტალიზმის მსვლელობის ძიძაოთულებას ახასიათებს **საწაო**

მოო იარაღების და წარმოების უფრო და უფრო მეტი დაგროვება ერთ მუქა კაპიტალის—მაგნატთა ხელში და განუწყვეტელი ზრდა კაპიტალისტთა კლასის მიერ პროლეტარიატის გაყვლეფისა. სოციალიზმი კი ნიშნავს წინააღმდეგ მიმართულებას: საზოგადოების მიერ მსხვილი მონოპოლისტებისათვის საწარმოო საშუალებისა და წარმოების ჩამორთმევის პროცესს, მუშათა კლასის განუწყვეტელ განვითარებას ფიზიკურისა, ზნეობრივი და გონებრივი მხრით და მისი ძალის განუწყვეტელ ზრდას სახელმწიფოსა და საზოგადოებაში. სოციალისტური წარმოების იმ ზომამდე წინ წაწევა, რომ ის წარმოების გაბატონებულ წესად გახდეს და ამ გზით მუშათა კლასის განთავისუფლება—აი რა არის სოციალისტური მოძრაობის საბოლოო მიზანი.

მას შემდეგ, რაც პროლეტარიატის მასიური სალატაკე არსებობს, მას შემდეგ რაც არსებობს პროლეტარიატის კლასიური ბრძოლა,—სოციალისტები იმის ცდაში არიან, რომ სოციალიზმის პირობების შექმნას ხელი შეუწყონ; აი ამ გზით ცდილობდნენ ისინი პროლეტარიატის განთავისუფლებას. ამ პირობებს შეადგენს პროლეტარიატის ორგანიზაციულათ შეკავშირება, მისი ეკონომიური შეგნების განვითარება, ნებაყოფლობითი დისციპლინის, მოვალეობის გრძნობის, საერთო ინტერესების შეგნების განმტკიცება და აგრეთვე წარმოების პროცესში მისი გავლენისა და მონაწილეობის ზრდა და გაძლიერება. მაგრამ ამ პირობათა შორის არა ნაკლები ადგილი ეკუთვნის შრომის ნაყოფიერების განვითარებას, საზოგადოებრივი სიმდიდრის ზრდას—

ამ პირობების ხელის შესაწყობათ მუშაობა შეადგენს აუცილებელ დანიშნულებას როგორც სოციალისტური **მთავრობის**, აგრეთვე სოციალისტური **ოპოზიციის** ბურჟუაზიულ მთავრობის წინააღმდეგ. ამ მხრით მათ შორის განსხვავება მხოლოდ ისაა, რომ ამ მიზნის მისაღწევად მთავრობაში მყოფ სოციალისტებს, რა თქმა უნდა, მეტი საშუალება და ძალა შესწევთ, ვინემ ოპოზიციაში მყოფ სოციალისტებს. მაგრამ პროლეტარიატის მთელი იმედი არასოდეს არ უნდა იყოს დამყარებული მთავრობაზე, თუ ვინდ ეს უკანასკნელი სოციალისტურიც იყოს. ის მუდამ იმას უნდა ცდილობდეს, რომ საკუთარი ძალდონით მიიწვედეს წინ.

აღნიშნულ მოვალეობებთან ერთად, რომლებიც ერთნაირად სავალდებულოა როგორც სოციალისტური მთავრობისათვის, აგრეთვე სოციალისტური ოპოზიციისათვისაც, პირველის მოვალეობას

შეადგენს კიდევ წარმოების განსაზოგადოებრივებისათვის ხელის შეწყობა ყველა იმ ადგილებსა და ინდუსტრიის იმ დარგებში, საცა საამისოთ საკმაო ზნებრივი და მატერიალური პირობები მოიპოვება, სახელდობრ: წარმოების კონცენტრაცია—ერთი მხრით და მუშათა გონებრივი სიმწიფე, საერთო ინტერესის შეგნება და დისციპლინა—მეორე მხრით. მთავრობამ უნდა ითავოს მეცნიერული კვლევა-ძიების მოწყობა იმის შესასწავლად, თუ წარმოების რომელი დარგის დაუყონებლივი ნაციონალიზაცია ან კომუნალიზაცია იქნება ეკონომიურათ ხელსაყრელი; მეცნიერული კვლევის გზითვე უნდა იქნას შემუშავებული განსაზოგადოებრივებულ წარმოებათა წარმართვის მეთოდები; ეს მათოდები უფრო სრული და ნაყოფიერი უნდა იყოს, ვინემ მანამდის არსებული კერძო კაპიტალისტური ან სახელმწიფოებრივ-ბიუროკრატიული წარმოების მართვის წესები; ამ მეთოდებმა საშუალება უნდა მოგვცენ წარმოების ზრდის და გაუმჯობესების, ახალ პირობებში, როცა წარმოების დარგი იმყოფება საერთოდ საზოგადოების და კერძოდ ამ დარგის მუშების სრულ გავლენის ქვეშ. ამნაირად უნდა დაიწყოს წარმოების პროცესის სოციალიზაცია, რომელიც მით უფრო ჩქარის და სასარგებლო გზით გატარდება, რაც უფრო მეტ პრაქტიკულ ცოდნას და გამოცდილებას შევიძენთ პირველად განსაზოგადოებრივებულ წარმოების დარგებში.

დემოკრატიის მოპოება, განმტკიცება და გამოყენება; მუშების ორგანიზაციულად შეკავშირება, მათში მეცნიერული ცოდნის, საერთო ინტერესის შეგნების და ნებაყოფლობითი დისციპლინის განვითარებისთვის ხელის შეწყობა; მათი პოლიტაკური და ეკონომიური ძლიერების ზრდა სახელმწიფოში და წარმოების პროცესში; მათი გავლენის იმ ზომამდე განმტკიცება, რომ მათ სახელმწიფო ძალაუფლების დაპყრობა შესძლონ; შრომის ნაყოფიერების იმ ღონეზე აწევა, რომ სამუშაო დროის შემცირებასთან ერთად შესაძლებელი გახდეს ქვეყანაში შრომის ნაყოფის რაოდენობის გამრავლება; და ბოლოს, იქ, საცა პროლეტარიატს სახელმწიფო ძალაუფლება ხელში აქვს, ყველა ზემოაღნიშნულს გარდა: წარმოების ამა თუ იმ დარგის ნაციონალიზაციის შესაძლებლობის და მისი პირობების მეცნიერული შესწავლა, ნაციონალიზაცია წარმოების ყველა იმ დარგისა, რომელიც დაწვრილებით შესწავლის შემდეგ ამისთვის შესაფერად იქნა მიჩნეული,—აი რას შეიცავს მარქსისტული თვალსაზრისის მიხედვით სოციალ-დემოკრატიული პარტიების ტაქტიკა; ეს ტაქტიკა საკმაოდ ელასტიურია და შესაძლებელია მისი შეფარდება კაპიტა-

ლიზმის და პროლეტარიატის განვითარების სხვადასხვა საფეხური-სათვის.

მე მგონია არ გამოვიწვევ პროტესტს, თუ აქ ნახულისა და მოსმენილის მიხედვით ვიტყვი, რომ ზემოხსენებული ტაქტიკა თქვენი ტაქტიკაც უნდა იყოს.

რა თქმა უნდა, სწორი მეთოდის აღიარება თავისთავად ბევრს არაფერს შეიცავს. შესაძლებელია საუკეთესო მეთოდსაც ცუდი შედეგი მოჰყვეს, თუ მას მიზანშეუწონლად ხმარობენ.

თქვენს პირობებს მე ჯერ იმდენად გაცნობილი არა ვარ, რომ შემეძლოს თქმა—მოგსვლიათ თქვენ შეცდომები თუ არა, მაგრამ სწორედ სასწაული იქნებოდა შეცდომა რომ არ მოგსვლოდათ.

არას დროს არ მოსდით იმდენი შეცდომა, როგორც პოლიტიკური რევოლუციის დროს. როგორც ომში, აგრეთვე ამნაირ რევოლუტიაში ყოველივე მოვლენა განსაკუთრებული სისწრაფით, ქარიშხლისებურად ვითარდება; მაგრამ რევოლუტიაში კიდევ უფრო მეტად, ვინემ ომში ყოველივე ხდება სრულიად ახალ პირობებში, რომელთა გავლენით თითქმის ყოველ დღე იქმნება ახალ-ახალი, მანამდის სრულიად უჩვეულო მდგომარეობა, რომელიც არ გაძლევს მოფიქრების და შესწავლის საშუალებას, მოითხოვს დაუყოვნებლივ გადაწყვეტილებას და მოქმედებას.

თანამედროვე რევოლუტია კი ყველგან, საცა ის ხდება, განსაკუთრებით უწყობს ხელს შეცდომებს, რადგან ის განსაკუთრებით ძნელსა და მძიმე პირობებში დაიწყო. სხვა რევოლუტციებისათვის არ იყო იმ ზომამდე საჭირო მაღლად განვითარებული შრომის ნაყოფიერება და მისი შედეგი — ქვეყნის სიმდიდრე, როგორც ეს სოციალისტურ რევოლუტციას ესაჭიროება გამარჯვებისათვის. და სწორედ თანამედროვე რევოლუტია შეიქნა უსაზღვრო განადგურების მემკვიდრე, რომელიც მოახდინა ომმა განსაკუთრებით დამარცხებულ ერთა შორის,—სწორედ იმ ერთა შორის, რომლებშიაც პირველად მოხდა რევოლუტია.

ამ გარემოებით გამოწვეულ დაბრკოლებებს ჩვენ დღეს რევოლუტციის ყველა ქვეყნებში ვხედავთ. სიძვირე, შიმშილი, ბინის გასაჭირი, მიმოსვლის და წარმოების შეფერხება—ამას ყოველივეს ვხედავთ გერმანიაში და ავსტრიაში, ისე როგორც თქვენში.

მაგრამ თქვენში ამ დაბრკოლებებს კიდევ სხვა განსაკუთრებული დაბრკოლებებიც ერთვის, რომლებიც თქვენი ეკონომიური ჩამორჩენილობითაა გამოწვეული; ეს არის უწინარეს ყოვლისა გაწვრთ-

ნილი სამუშაო ძალების და შრომის ხელმძღვანელების ნაკლებობა ყოველ დარგში, საცა უპირველესად უნდა გატარებულიყო სოციალისტური გარდაქმნა. სწორედ სასწაული იქნებოდა, რომ ასეთ საშინელ პირობებში თქვენს მასებს, თქვენს დამფუძნებელ კრებას, თქვენს მთავრობას ყოველივე შეცდომა თავიდან აეცილებია.

რევოლიუციურ დროში შეცდომა აუცილებელია. და ამიტომ ფარისევლობა იქნებოდა ჩვენ რომ ბოლშევიკებს კერძო შეცდომებს ვუკიჟინებდეთ.

მაგრამ ამავე დროს ჩვენ ერთმანეთისაგან უნდა გავარჩიოთ ორგვარი შეცდომები: არის შეცდომები, რომლებიც წარმოსდგებიან გამოუცდლობისაგან, შემცდარ ვარაუდისაგან, ან არახელსაყრელ პირობებიდან; და არის შეცდომები, რომლებიც შემცდარი მეთოდის შედეგს წარმოადგენენ.

თუ სწორ მეთოდს მისდევთ, მაშინ პირველი რიგის შეცდომების გაკვეთილები მომავლისათვის გამოდგება, გამოცდილებას შეგძენს, და ბოლოს, თუმცა იქნებ ძლიერ დიდი სასყიდლის ფასად სწორ პრაქტიკას შეითვისებ. ხოლო თუ ყალბ მეთოდს მისდევთ, ეს შეუძლებელია. ამ შემთხვევაში მომავალში შეცდომის თავიდან აცილების ცდა იწვევს ახალს, ხშირად უდიდეს შეცდომას მეორე უკიდურესობის გზით ჩადენილს. აქ ერთი უკიდურესობიდან მეორეს მიაწყდები და გაებმები წინაამლდეგობათა ისეთ ქსელში, რომლიდა ნაც თავის დაღწევა რაც დრო გადის უფრო უიმედო საქმედ ხდება.

ასეთია ბოლშევიზმის ბედი. მან პირველი დროის ანარქია შესცვალა სახელმწიფოებრივი ბიუროკრატიის ყოვლისშემძლებლობათ; საბჭოთა დიქტატურა—მათ სრულ უძღურებათ; მან დაიწყო ჯარის სახსებით დანგრევით და ყოველ მიზეზს გარეშე ზავი ჩამოგდების ქადაგებით და ბოლოს მივიდა იქამდის, რომ ქვეყნი მთელი ძალდონე ევროპის ერთ უძლიერეს არმიათავანის შექმნა მოახმარა, დაიწყო ვარშავაზე შეტევა, განიზრახა ამ შეტევის გავრძობა ვარშავის გაღმა გერმანიის საზღვრებამდის და მოინდომა გერმანიის წაქეზება საფრანგეთის წინააღმდეგ ომისათვის. თავისი პირველი შეცდომების გამოსასწორებლათ ბოლშევიზმი მიმართავს სრულიად საწინააღმდეგო ზომებს, რომლებიც კიდევ უარეს შეცდომებ წარმოადგენენ. ეს არ არის შემთხვევითი მოვლენა, ეს აუცილებელ შედეგია ყალბი მეთოდისა, რომელსაც უცვლელად ხელმძღვანელო

ბენ ბოლშევიკები, მიუხედავად ღონისძიებათა და შეხედულებათა ცვალებადობისა.

და თუ თქვენც ვერ შესძელით შეცდომების თავიდან აცილება, იმედი მაქვს, რომ თქვენი მეთოდი შეგაძლებინებს ისწავლოთ თქვენი შეცდომების საშუალებით და მიზანშეწონილი, ნაყოფიერი და სასარგებლო დაწესებულებები შექმნათ. ყოველ შემთხვევაში დასავლეთ ევროპის სოციალისტურ თეორიეტიკოსებისა და პრაქტიკული მოღვაწეებისათვის მეტად მნიშვნელოვანი იქნება თქვენს დაწესებულებათა, თქვენი შეცდომებისა და თქვენი მიღწევათა გაცნობა.

✕ ის ფაქტი, რომ თქვენმა ქვეყანამ ასე მცირეთ განვითარებული კაპიტალისტური ინდუსტრიის პირობებში სოციალისტური მთავრობა წამოაყენა, სრულიად არ მოწმობს, თითქოს მარქსის თეორია შემცდარი იყოს, როგორც ეს არა ერთხელ უთქვამთ. პირიქით, მარქსისტული თვალსაზრისით ძალიან ადვილად აიხსნება ეს ფაქტი და სწორედ მარქსისტული ტაქტიკა მისცემს საშუალებას თქვენს სოციალისტურ რეჟიმს შეინარჩუნოს თავისი არსებობა და თქვენს ქვეყანას—თავი დააღწიოს იმ ჭაობს, რომელშიაც ის მსოფლიო ომმა გადაისროლა.

ერთ რამეს კი მოწმობს თქვენი მაგალითი: ცხოვრება მუდამ უფრო მრავალფეროვანია, ვინემ თეორია, რომელსაც მხოლოდ უმარტივეს ტიპებთან აქვს საქმე. ის გამოცდილება, რომელსაც აქამდე ეყრდნობოდა მარქსიზმი, აღმოცენებულია დასავლეთ ევროპის ნიადაგზე. ესლა ის უნდა გავამდიდროთ ჩვენ აღმოსავლეთის გამოცდილებით, საცა კაპიტალისტური და სოციალისტური ტენდენციები საკვირველად გადახლართულან ფეოდალურ და ბარბაროსულ ნაშთებთან. ის მოვლენანი, რომლებიც აქ იჩენენ თავს, დასავლეთ ევროპის სოციალურ და პოლიტიკურ მოვლენებზე გაცილებით უფრო რთულია. მაგრამ მათი საესებით გაგება შეუძლია მხოლოდ იმას, ვისაც დასავლეთ ევროპის კაპიტალისტური და სოციალისტური ტენდენციები შეუთვისებია. მეორე მხრით, ევროპიელსაც არ ექნება სრული წარმოდგენა მსოფლიოზე, თუ ის ამ უკანასკნელს მხოლოდ დასავლეთ ევროპის სათვალთ უჭვრეტს და აღმოსავლეთის პრობლემების თავისებურებას ვერ ამჩნევს.

ამიტომაც, თუ თქვენ უნდა ისწავლოთ ჩვენგან, ჩვენც ვალდებული ვართ ვისწავლოთ თქვენგან. და მე მადლობას გიძღვნით რომ ამის საშუალება მომეცით.

მაგრამ მხოლოდ შესწავლა არ უმეგლის საქმეს. აღმოსავლეთ-

სა და დასავლეთს შორის უნდა დამყარდეს მჭიდრო პრაქტიკული ურთიერთშორისი ზეგავლენა, ურომლისით შეუძლებელია მსოფლიოს მშვიდობიანი წინსვლა.

ამ ურთიერთშორისი ზეგავლენის პროლეტარულ ორგანოდ უნდა გახდეს ინტერნაციონალი. მსოფლიოს ბედილბალი დიდათაა დამოკიდებული როგორც ინტერნაციონალის საერთო სიმტკიცეზე, აგრეთვე მისი თვითოეული წევრის ძალაზე.

V

საქართველო და უცხოეთი.

საქართველოს სოციალისტურ მთავრობას თავს აწევს მრავალი დიადი საქმე, რომლის სავსებით ასრულებას ის მხოლოდ უცხოეთის დახმარებით შესძლებს. ერთი ამ საქმეთაგანი მსოფლიო ომის ეკონომიური შედეგებისაგან თავის დაღწევაა, მეორე—ქართველი ხალხის დამოუკიდებლობის უცხო მოძალეთაგან უზრუნველყოფა. და, ბოლოს, მესამე—იმ სოციალისტური ზომების გატარება, რომელთა განხორციელების საშუალებას იძლევა საქართველოს აწინდელი პირობები.

პირველი საქმის დაყოვნება ყოვლად შეუძლებელია. აუცილებელივ და რაც შეიძლება საჩქაროდ უნდა განიკურნოს ის ჭრილობები, ომმა რომ მიაყენა ქვეყანას: უნდა მოეწყოს მცხოვრებთა გამოკვების საქმე, გაცვეთილი საწარმოო იარაღები განახლდეს, ხელახლა აღორძინდეს ეკონომიური ცხოვრება იქ, საცა ის შეჩერდა, ან შეფერხდა; ხელი უნდა შეეწყოს ქვეყნის საწარმოო ძალთა განვითარებას და ზრდას.

საქართველოს, როგორც ომის წყალობით დაქვეითებულ ყველა ქვეყნებს, შეუძლია ამის მიღწევა მხოლოდ იმ სახელმწიფოთა დახმარებით, რომელთათვისაც მსოფლიო ომს ეკონომიურად დიდი ზიანი არ მიუყენებია და რომელთაც შეუძლიათ ზედმეტი საქონლის ან საწარმოო საშუალებების გაღება.

ყველა ეს ქვეყნები კაპიტალისტური ბუნებისაა და მათში კაპიტალიზმი არ არის შერყეული. ამნაირად, ამგვარ საერთაშორისო დახმარებისათვის მიმართვა იქნება მიმართვა უმთავრესად უცხო კაპიტალისადმი, რომელიც მხოლოდ იქით იბრუნებს პირს, სადაც მას მოგება ეგულება. ეს ძლიერ არა სასიამოვნო ფაქტია სოციალისტური რეჟიმისათვის, მაგრამ ეკონომიური აუცილებლობა ულმობელი რამ არის და მის წინააღმდეგ აღშფოთება ვერ გიშველის. საჭიროა ასე თუ ისე შევეწყოთ მას.

თვით ბალშევიკებსაც არ შეუძლიათ სხვა გზით თავის დაღწევა; იმთავაც უნდა მიმართონ უცხო კაპიტალის დახმარებას რუსეთში სიცოცხლის ძალის აღსადგენად.

სანამ ქვეყანას არ ძალუძს სავსებით დააღწიოს თავი კაპიტალს და ზოგიერთი მიზნებისათვის ჯერ კიდევ საჭიროებს მის დახმარებას, მანამ ის უნდა ერიდოს ყოველივეს, რაც აფრთხობს კაპიტალს. ასეთ ქვეყანაში მთავრობამ, საცა ის კაპიტალისტური წარმოების სოციალიზაციას ახდენს, უნდა უარყოს **კონფისკაციის პრინციპი** და განახორციელოს **ანაზღაურების** და **გამოსყიდვის** პრინციპი.

მარქსისტული სკოლის ეკონომიურათ განათლებულმა ყველა სოციალისტებმა, გარეშე რუსეთისა, აღიარეს ამის აუცილებლობა.

ეს აუცილებლობა ჯერ კიდევ ოცი წლის წინეთ დავასაბუთებ ჩემს წიგნში სოციალური რევოლიუციის შესახებ.

ამ მოთხოვნილებას ვაყენებთ ჩვენ ეკონომიურის მოსაზრებით და არა სამართლიანობის გულისათვის. ამიტომაც მას არა აქვს ზოგადი ხასიათი. **ფეოდალურ მიწის საკუთრების** კონფისკაცია ეკონომიურის მხრით ზიანს არ მოიტანს. პირიქით, მის კონფისკაციას ქვეყნის ეკონომიური ცხოვრებისათვის სარგებლობა მოაქვს. სხვათა, როცა **კაპიტალთან** გვაქვს საქმე. კაპიტალის კონფისკაცია მეტის მეტად მარტივი საქმეა; მაგრამ მას ძლიერ მანენ შედეგები მოსდევს: კონფისკაციის გამო კაპიტალისტები შეაჩერებენ წარმოებას ყველა იმ დარგებში, საცა შეუძლებელია სოციალიზაციის დაუყოვნებლივ გატარება. ძალიან შემცდარია ის აზრი, თითქოს შესაძლებელი იყოს ძალდატანებით ვაიძულოთ იგინი წარმოება განაგრძონ. ან უნდა ითქვას იგივე, რაც ჩვენ ზევით იძულებითი მუშაობის შესახებ ვთქვით.

მაგრამ რომც წარმოვადგინოთ, რომ ეს შესაძლებელია, რომც წარმოვიდგინოთ, რომ შევძლებთ ვაიძულოთ კაპიტალისტები განაგრძონ წარმოება, ჩვენ ყოველ შემთხვევაში არ გვექნება საშუალება ვაიძულოთ იგინი წარმოებას ახალი კაპიტალი შამატონ. მამასადამე შეწყდება კაპიტალის აკუმულიაცია (დაგროვება), მთელი მოგება გაიფლანგება, ეხლანდელ სილატაკის თავის დაღწევა ეკონომიური წინსვლის გზით შეუძლებელი გახდება. ამ მოსაზრებით დასავლეთ ევროპაში მარქსისტული სკოლის ყველა მიმართულების ეკონომისტებმა აღიარეს სოციალიზაციის დროს ჩამორთმეულ კაპიტალის ანაზღაურების პრინციპი იმ ქვეყნებისათვისაც კი, რომლებიც

უცხოელ კაპიტალის მოწვევას არ საჭიროებენ. მით უფრო აუცილებელია ამ პრინციპის გადაჭრით აღიარება იქ, საცა საჭიროა უცხო კაპიტალის მოწვევა.

თქვენ ვერ აუვლით გვერდს უცხო კაპიტალის მოწვევის აუცილებლობას

უცხო კაპიტალი, რა თქმა უნდა, არ მოგვევლინებათ საჩუქრის სახით; იმ კრიტიკულ მდგომარეობაში, რომელშიაც თქვენ იმყოფებით, მას ვერც საქონლის გაცვლა-გამოცვლით მიიზიდავთ. მისმა შემოსვლამ თქვენს ქვეყანაში შეიძლება ორგვარი ფორმა მიიღოს. უცხო კაპიტალი შეიძლება თქვენში სახელმწიფო სესხის სახით შემოვიდეს ან და კიდევ მეორე სახით: უცხოელი კაპიტალისტები შეიძენენ ან დაარსებენ თქვენში საინდუსტრიო და სატრანსპორტო დაწესებულებებს. უფრო ხელსაყრელია პირველი ფორმა. ის საშვალებას აძლევს მთავრობას სარგებლიანად მოიხმაროს კაპიტალი ან საკუთარ საწარმოო დაწესებულებებში—და ეს არის საუკეთესო შესაძლებლობა, ან და, საცა ეს მოუხერხებელია, მას შეეძლება მისცეს შინაურ მწარმოებელთ სასარგებლო კერძო საწარმოო დაწესებულებათათვის კრედიტი, რომელსაც იგინი ვერ მიიღებდენ საკუთარი საშუალებით. თუ სესხის თანხა სარგებლიანად მოხმარდა სახელმწიფო საწარმოო დაწესებულებებს, მაშინ მოგება სახელმწიფოს ხელში დარჩება და მხოლოდ კაპიტალის სარგებელი გავა საზღვარგარედ. მეორე შემთხვევაში კი მოგება მიდის კერძო მწარმოებლების ჯიბეში. მაგრამ ამ შემთხვევაშიაც ის, კაპიტალის სარგებელის გამოკლებით, რჩება ქვეყნის ფარგლებში და ზრდის მის კაპიტალს და ინდუსტრიულ ძლიერებას, ე. ი. იმ მემკვიდრეობას, რომელიც შემდეგში ერის ხვედრი იქნება.

უცხოეთის დახმარების მეორე ფორმა კი, რომელიც მდგომარეობს უცხო კაპიტალის მიერ საწარმოო დაწესებულებათა შექმნაში ან დაარსებაში, პირიქით, საზღვარგარეთ ეზიდება არა მარტო კაპიტალის სარგებელს, არამედ მთელს მოგებას ერთიანად. უცხო კაპიტალის მიერ ქვეყნის ექსპლოატაცია აქ გაცილებით უფრო მწვავეა და შინაური ინდუსტრიის განვითარება გაცილებით უფრო ფერხდება ვინემ პირველ შემთხვევაში.

ამიტომაც, საცა კი შესაძლებელია, პირველ ფორმას უნდა მიეცეს უპირატესობა. რა თქმა უნდა ძნელი იქნება საქმის შველა მეორე მეთოდის სრული უარყოფით, მაგრამ მას უნდა მიმართოთ მხოლოდ როგორც უკიდურეს საშუალებას, რომელსაც გვერდი უნდა აუაროთ როგორც კი მდგომარეობა რამოდენიმედ გამოკეთდება.

მაგრამ თქვენ ამყამდ გესაჭიროებათ კაპიტალისტური უცხოეთის არა მარტო **საწარმოო საშუალებები** და **ნაწარმოები**, არამედ აგრეთვე **კაცებიც**, რომლებიც კარგათ იცნობენ მაღლად განვითარებული ინდუსტრიული სახელმწიფოების შრომის მეთოდებს და მსოფლიო ბაზრის ურთიერთობას და დიდი გამოცდილება აქვთ შეძენილი ამ სფეროში; თქვენ გესაჭიროებათ მათი ცოდნის სარგებლიანად გამოყენება თქვენს პრაქტიკაში. თქვენ გესაჭიროებათ თანამედროვე მსხვილ ინდუსტრიაში გაწვრთნილი ტექნიკები, ორგანიზატორები და მუშები. ვინც ამ მხრით თქვენსავე ქვეყანაში ნიჭსა და უნარს იჩენს, უნდა მოიწვიოთ ეროვნებისა და პარტიის მიუხედავათ. რა თქმა უნდა, არ გამოგადგებათ ის, ვინც თქვენი მისწრაფებების მტერია და შესაძლებელია საბოტაჟი გაუწიოს თქვენს მუშაობას; მაგრამ თქვენთვის ძვირფასია ყოველივე მუშაკი, რომელიც სპეციალური შრომის დარგში საჭირო ნიჭთან და უნართან ერთად თავისი სპეციალობისადმი სიყვარულს იჩენს და მზათაა ხელი შეუწყოს საქართველოს საწარმოო ძალთა განვითარებას. ყოველი მუშაკი, თუ ის მზათაა მისთვის მიჩენილ პოსტზე თავისი მოვალეობა შეასრულოს, დასაფასებელია თუნდაც მისი საერთო პოლიტიკური და საზოგადოებრივი შეხედულებები ჩვენი პარტიის შეხედულებებს არ ეგუებოდეს.

მაგრამ თუნდაც უზომო ხელგაშლილობა გამოიჩინოთ აოლიტიკური და ნაციონალური მხრით, მაინც საეკვია რომ მსხვილ ინდუსტრიაში გაწვრთნილი საჭირო საშუაო ძალები საკმარისათ იპოვნოთ თქვენსავე ქვეყანაში, რომელიც აქამდე, ცარიზმის წყალობით, მრეწველობის განვითარების მხრითაც გერის მდგომარეობაში იყო. დაყოვნება კი შეუძლებელია. თქვენ არ შეგიძლიათ დაცდა სანამ თქვენსავე ქვეყანაში მოამზადებდეთ საჭირო ძალებს. ამნაირად, საჭიროა მსხვილი ინდუსტრიის ორგანიზატორების, ხელმძღვანელების, მუშების მოწვევა. აქ ღირსებას მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს ვინემ რაოდენობას. თქვენ გესაჭიროებათ მხოლოდ გამოცდილი, სერიოზული ძალები. პაეროვანი და უნიადაგო პროექტების კაცი თქვენ მხოლოდ ზიანს მოგაყენებთ.

როგორც ცოცხალი, აგრეთვე უსულო საწარმოო ძალთა შემოზიდვის უმნიშვნელოვანესი წინასწარი პირობა ხალხთა შორის თავისუფალი მიმოსვლის აღდგენაა. ორმა წელმა განვლო მას შემდეგ, რაც მსოფლიო ომს ბოლო მოეღო; მსოფლიო მიმოსვლა კი ჯერ კიდევ უსასტიკესი დაბრკოლებებითაა შებოჭილი. თუ მსოფლიო ასე ნელა აღწევს თავს ომის გამანადგურებელ შედეგებს და მრავალგან კიდევ

უფრო უძღურდება ეკონომიურად, ამის ერთ უმთავრეს მიზეზთაგანს ეს დაბრკოლებები შეადგენენ. შეიძლება ითქვას, რომ ომი ისევ გრძელდება ამ დაბრკოლებების სახით; სანამ ივანი არსებობენ, შეუძლებელია სრული სამშვიდობო მდგომარეობის აღდგენა. რაც უფრო პატარაა სახელმწიფო, მით უფრო დამოკიდებულია მისი ბედი თავისუფალ მსოფლიო მიმოსვლაზე, მით უფრო მეტ გასაჭირს იტანს ის მიმოსვლის შეზღუდვის გამო. საქართველოს მდგომარეობა კი განსაკუთრებით ძნელია, ვინაიდან ის თავისუფალი ზღვის პირას არ მდებარეობს: მისთვის ერთად ერთი გასასვლელი გზა დარდნელია, ხოლო დარდნელში გავლა-გამოვლის საქმე საესეებით დამოკიდებულია ორიოდ დიდი სახელმწიფოს ნება-სურვილზე.

როცა ეს დაბრკოლებები მოიხსნება და როცა საქართველოს დამოუკიდებლობა საბოლოოდ იქნება ცნობილი, მაშინ თვენი ეკონომიური აღორძინების საქმე ძლიერ გაადვილდება.

ეს კია რომ სანამ დიდ სახელმწიფოებს კაპიტალისტური მთავრობები უდგანან სათავეში პატარა სახელმწიფოები პოლიტიკურად და ეკონომიურად იმათზე იქნებიან დამოკიდებული. მსოფლიო ომმა და რევოლიუციამ ყველა ერებს გაუღვივა მძლავრი მისწრაფება დამოუკიდებლობისადმი. ამ მისწრაფებამ წარმოშვა მრავალი ახალი პატარა ეროვნული სახელმწიფო. მაგრამ გამარჯვებულ დიდ სახელმწიფოთა კავშირი ამ ახალი პატარა სახელმწიფოების საზღვრების დაწესების დროს ხელმძღვანელობდა არა მხოლოდ ამ ერთა ინტერესებით, არამედ აგრეთვე დიდ გამარჯვებულ სახელმწიფოთა საჭიროებებით. და პატარა სახელმწიფოების ფორმალური დამოკიდებულება არის ფაქტიურად ცუდათ დაფარული დამოკიდებულება ამა თუ იმ დიდ სახელმწიფოზე.

ეს ცული გამიჯვნა პატარა სახელმწიფოების საზღვრებისა და ეს ფაქტურად დამოკიდებულება იმ ინტრიგებზე, რომლებსაც დიდებულ ურთიერთშორის აწარმოებენ, ქმნიან განუწყვეტელ მერყეობას პატარა სახელმწიფოების მდგომარეობაში, მუდმივ უკმაყოფილებას და ომის საშიშროებას; და ეს ასე იქნება, თუ «ხალხთა საზოგადოება» არ გახდა ძლიერი და სხვადასხვა დიდ სახელმწიფოთაგან დამოუკიდებელი ფაქტორი, რომელიც დაიცავს ყველა შევიწროებულ ერთ ინტერესებს. ის არ გახდება და ვერ გახდება ასეთ ფაქტორად მანამ, სანამ დიდი სახელმწიფოების პოლიტიკას კაპიტალისტური დიმილიტარისტული ხასიათი აქვს.

მაგრამ სრულიად უემცდარი იქნებოდა, რომ ამის გამო ჩვენ

ზურგი გვებრუნებია ხალხთა საზოგადოებისთვის, როგორც ამას ბალშევიკები სჩადიან. როცა ჩვენ ამა თუ იმ დაწესებულებასთან ვვაქვს საქმე, უნდა გავითვალისწინოთ არა მარტო ის, თუ რას **წარმოადგენს** ეს დაწესებულება დღეს, არამედ ისიც, თუ რად **შეგვიძლია ვაქციოთ ჩვენ იგი**. ჩვენ რომ უკუვავდოთ ხალხთა საზოგადოება იმის გამო, რომ ის დღეს დიდს არაფერს წარმოადგენს, ეს იგივე იქნება, რასაც სჩადიან ანარქისტები, როცა იგინი უარყოფენ სახელმწიფოს. სახელმწიფოს ძალაუფლება აქამდე ჩვენს წინააღმდეგ იყო მიმართული; მაგრამ განა ჩვენ აქედან ის დასკვნა გამოგვყავდა, რომ მას არავითარი ანგარიში არ უნდა გავუწიოთ? პირიქით, ჩვენ მთელი ჩვენი ძალ-ღონით ვცდილობდით დავგვეპურო იგი და გამოგვეყენებინა შრომის გასანთავისუფლებლად.

და ასევე უნდა მოვიქცეთ ჩვენ ხალხთა საზოგადოების მიმართ. ის არსებობს და იარსებებს, ვინაიდან მისი არსებობა გამოწვეულია აუცილებლობის მიერ. მისი მოქმედების ხასიათი და მიმართულება დამოკიდებულია იმ მთავრობათა და ერთა სულსიკვეთებაზე, რომელნიც მასში ვადამწყვეტ როლს თამაშობენ. რაც უფრო მეტი გავლენა ექნება დასავლეთის დიდ სახელმწიფოებში სოციალისტურ პროლეტარიატს, მით უფრო ძლიერი და ნაყოფიერი იქნება ხალხთა საზოგადოება. და თუ თქვენ მისი არაფერი გვწამთ, ეს იმას ნიშნავს, რომ თქვენ არა გაქვთ დასავლეთ ევროპის პროლეტარიატის ძალის იმედი.

რაც უფრო ძლიერი იქნება დასავლეთ ევროპის პროლეტარიატი და მაშასადამე რაც უფრო ძლიერი იქნება სოციალისტური ინტერნაციონალი, მით უფრო მეტი გავლენა ექნება მას ხალხთა საზოგადოებაზე, მით უფრო უკეთ იქნება დატული პატარა სახელმწიფოთა ინტერესები, მით უფრო ჩქარა შესძლებს ხალხთა საზოგადოება უომოდ გაასწოროს დღევანდელ საზავო ხელშეკრულებათა ყველა ის ნაკლი და წინააღმდეგობა, რომელიც დიდ სახელმწიფოთა ძალადობის პოლიტიკის ნაყოფს წარმოადგენს. მაშინ ხალხთა საზოგადოება ადვილად შესძლებს რამოდენიმედ მაინც შეანელოს უომოდ აგრეთვე ის დაბრკოლებები, რომელიც გამოწვეულია ამა თუ იმ სახელმწიფოს შინაური პირობებით, მაგალითად—ერთსა და იმავე ტერიტორიაზე სხვადასხვა ეროვნებათა შერეულ მოსახლეობით.

ამნაირად, თქვენი მომავალი დამოკიდებულია ხალხთა საზო-

გადღობის ძალისა და გავლენის ზრდაზე, დიდ სახელმწიფოებში სოციალიზმის გაძლიერებაზე, ე. ი. ინტერნაციონალის გაძლიერებაზე.

მაგრამ თქვენ სხვა მხრივაც საჭიროებთ ინტერნაციონალს.

დღევანდელ პირობებში თქვენი პირველი საქმის შესასრულებლად—მსოფლიო ომისაგან ნაანდერძევი ჭრილობების გასაკურნავად და თქვენი საწარმოო ძალების ასაღორძინებლად—თქვენ იძულებული ხართ უპირველესად კაპიტალიზტებს მიმართოთ; ხოლო რაც შეეხება თქვენს მესამე საქმეს, სახელდობრ, წარმოების და მიმოსვლის საშუალებების ნაციონალიზაციის, ან კომუნალიზაციის გატარებას, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, აქ თქვენ მხოლოდ უცხოელ სოციალიზტებისაგან უნდა მოელოდეთ დახმარებას, რამდენადაც ამ საქმეში თქვენ უცხო დახმარება გესაჭიროებათ.

ყოველ შემთხვევაში, არსებითი დახმარება აქ იმაში გამოიხატება, რომ დაწინაურებული სახელმწიფოები თქვენ გზასა და მაგალითს გიჩვენებენ. უმთავრესი კი თქვენვე უნდა შეასრულოთ საკუთარი ძალღონით. მაგრამ ეკონომიურად ჩამორჩენილი ქვეყანა—როგორცაა საქართველო—ევროპას ვერ გაუსწრებს და ვერ უწინამძღვრებს წარმოების უმაღლეს ფორმების შექმნაში. პირიქით, მან უნდა ისარგებლოს ევროპის წინამძღოლობით.

რამდენადაც მე ვხედავ, თქვენ უკვე გაატარეთ ნაციონალიზაცია ყველგან, სადაც კი შესაძლებელი იყო მისი გატარება იმ პირობებში, რომელიც თქვენ ჰპოვეთ, როცა ძალა-უფლება ხელში აიღეთ. ამაზე შორს წასვლა თქვენ გაგიჭირდებათ, სანამ დასავლეთ ევროპას არ მოუცია მაგალითი სოციალიზმის განხორციელების საქმეში. ამ ჟამად გერმანიაში და ინგლისში ქავა-ნახშირის მალაროების ნაციონალიზაცია პროლეტარიატის ბრძოლის მნიშვნელოვან საგანს შეადგენს. ინგლისში ხუროთა პროფესიულმა კავშირებმა შეადგინეს საწარმოო კოოპერატივი, რომელმაც ქალაქების დავალებით მუშათა სახლები უნდა აავსოს. გერმანიაში ქავა-ნახშირის მალაროების ნაციონალიზაციის პირობებს გარდა, სხვა მალაროების და აგრეთვე რკინის ინდუსტრიის, ცემენტის დამზადების, ელექტრონის წარმოების ნაციონალიზაციის პირობებსაც არკვევენ. ყველა ამ ცდისა და კვლევის შედეგებს მნიშვნელობა ექნება არა მარტო ინგლისისა და გერმანიისათვის, არამედ ყველა ქვეყნებისათვის, სადაც კი პროლეტარიატს ძლიერი გავლენა მოუპოვებია სახელმწიფოში.

ეს მაგალითები გაანაყოფიერებს და ხელს შეუწყობს აგრეთვე თქვენს მისწრ აფებებს და ცდას. თქვენ შეგეძლებათ ბევრი რამ ისწავ

ლოთ ამ მაგალითებიდან. სწავლა, რა თქმა უნდა, ნიშნავს არა ბრმა მიბაძვას, არამედ დაწინაურებულ ქვეყნებში მიღწეულ შედეგების საკუთარი თავისებური პირობების მიხედვით გამოყენებას.

ზემოაღნიშნული მაგალითების დიდი იმედი პირველ ხანებში თქვენ არ უნდა იქონიოთ. ეს საქმე ტარდება ყველგან მუშათა კლასის მოთხოვნით და ზეგავლენით, მაგრამ განხორციელებულ უნდა იქმნეს კაპიტალისტურ მთავრობების და პარლამენტების მიერ, რომლებიც ეცდებიან შეძლებისდაგვარად საბოტაჟი აწარმოონ.

ნაციონალიზაცია მაშინ წავა წინ ჩქარისა და ენერგიული ნაბიჯით, როცა ერთ-ერთ დიდ კაპიტალისტურ ქვეყანაში სოციალისტები ძალა-უფლებას ხელში ჩაიგდებს; მაშინ ჩამორჩენილ ქვეყნებსაც მიეცემა საშუალება—ან უკვე არსებულ ინდუსტრიის დარგების ნაციონალიზაცია მოახდინონ, ან და ინდუსტრიის ახალი დარგები თავიდანვე სოციალისტურ წესებზე აავონ.

მაგრამ მაშინ სხვა სახეს მიიღებს აგრეთვე იმ დახმარების საკითხიც, რომელსაც ჩამორჩენილი ქვეყნები საჭიროებენ უცხოეთიდან თავის ეკონომიური მდგომარეობის ასაღორძინებლად. მაშინ საჭირო აღარ იქნება კაპიტალისტებისათვის მიმართვა. მაშინ სოციალისტური ინდუსტრიული ქვეყნები თვით მიაწოდებენ ჩამორჩენილ ქვეყნებს საწარმოო საშუალებებს და სამუშაო ძალას; და ამ შემთხვევაში დახმარების მიზანი იქნება არა ჩამორჩენილი ქვეყნის დამონავება, არამედ მისი მუშათა კლასის განთავისუფლება და დაწინაურება. ეს დახმარება დამყარებული იქნება არა ზედმეტი ღირებულების მითვისებაზე დაწინაურებულ ქვეყნის მიერ, არამედ ერთმანეთისათვის გაწეული სამსახურის ხელსაყრელ პრობებში ანაზღაურების სისტემაზე.

ამნაირად. თქვენი მომავალი მრავალნაირად დამოკიდებულია დასავლეთ ევროპაში სოციალიზმის გაძლიერებაზე და ინტერნაციონალის ძალისა და გავლენის ზრდაზე.

და ამას თქვენც კარგად გრძნობთ, რის დამამტკიცებელია ის აღფრთოვანება, რომლითაც ამასწინად ინტერნაციონალის დელეგაციას შეეგებეთ.

V

ინტერნაციონალი

სამწუხაროდ, აქ თქვენი აღფრთოვანება რამოდენიმედ უნდა გავანელო; ვიცი რომ ამ გზით პოპულიარობა არ მოიხვეჭება, მაგრამ უპირველეს ყოვლისა ჭეშმარიტება უნდა აღვიაროთ. ისე არა-

ფერი ავნებს საქმეს, როგორც ილიუზიები. აღფრთოვანება, რომელიც ინტერნაციონალური დელეგაციის ჩამოსვლამ გამოიწვია საქართველოში, რა თქმა უნდა, ფრიად გასახარებელია, რამდენადაც იგი ქართველი პროლეტარების ინტერნაციონალური სოლიდარობის გრძნობის სიძლიერეს მოწმობს. მაგრამ მავნებელი იქნებოდა ეს ენტუზიაზმი ინტერნაციონალის ძალის გაზვიადებული წარმოდგენით რომ იყოს გამოწვეული.

სამწუხაროდ უნდა აღვიაროთ, რომ ინტერნაციონალი ამ უამად ძლიერ სუსტ არსებას წარმოადგენს. მსოფლიო ომმა მეტად დაქსაქსა იგი და სხვა და სხვა სახელმწიფოებში ომის შემდეგ ატეხილმა შინაურმა ბრძოლამ უმადლეს წერტილამდე მიიყვანა ეს დაქსაქსვა

ბოლშევიკებმა დააარსეს ახალი, მესამე ინტერნაციონალი, რომელიც არამც თუ უარყოფს დემოკრატის და მის ადგილას დიქტატურას აყენებს, არამედ სცდილობს აგრეთვე მსოფლიოს მთელი პროლეტარული მოძრაობა მოსკოვის კომიტეტის ბრძანებლობის ქვეშ მყოფ ფარულ საზოგადოებას დაუქვემდებაროს.

რუსეთის საზღვრებს გარეშე ძლიერ მცირეა მოსკოვის დიქტატურისათვის უსიტყვოდ დაქვემდებარების მომხრეთა რიცხვი. დღემდე გერმანიაში 460 დეპუტატთა რიცხვში კომუნისტურმა პარტიამ მხოლოდ ოცხ გაყვანა შესძლო, დანარჩენმა სოციალისტებმა კი 190 დეპუტატი გაიყვანეს. ამდენათვე უმნიშვნელოა კომუნისტ დეპუტატების რიცხვი სხვა ქვეყნების უმეტეს ნაწილშიაც. ამისდა მიუხედავად კომუნისტები თავის თავს, რა თქმა უნდა, ყველგან »მასის« წარმომადგენლად აცხადებდნენ. მაგრამ ეს ფაქტი მოწმობს, რომ—თუ რუსეთსა და იტალიას არ ჩივთვლით—მესამე ინტერნაციონალი ნადვილად პარტიათა უმნიშვნელო ნამტვრევების ინტერნაციონალია.

მეორე მხრით ისიც მართალია, რომ ბოლშევიკური იდეების გავლენა გაცილებით უფრო ფართოა, ვინემ კომუნისტური ორგანიზაცია. რუსეთის დიადმა რევოლიუციამ და მისი ბელადების სიმტიცემ ყველგან ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა და დემოკრატის მუშათა საბჭოებით შეცვლის იდეამ ევროპის ზოგიერთ ქვეყნებში პროლეტარების ფართო წრეები მიიზნო; ასე მოხდა, მაგალითად, საფრანგეთში, გერმანიის დამოუკიდებელ სოციალ-დემოკრატიულ პარტიაში და ზოგიერთ იმ სახელმწიფოთაგანში, რომლებმაც ძველი ავსტრო-უნგრეთის ადგილი დაიჭირეს. ეს პარტიები გამოვიდნენ მეორე ინტერნაციონალიდან, რომელიც დემოკრატის ნიადაგზე სდგას. მაგრამ მათ დიდ ნაწილს ჯერ ვერ გადაუწყვეტია თავისი ტაქტიკის

მოსკოვის დირექტივებისათვის დაქვემდებარება. თუმცა ეს პარტიები თეორიაში დიქტატურას აღიარებენ, მაგრამ მიუხედავად ამისა, პრაქტიკაში, რეალურ პირობების ძალით და ზეგავლენით, დემოკრატიის ნიადაგზე რჩებიან. ეს ყოველივე სტოვეებს მათ მესამე ინტერნაციონალის გარეშე მას შემდეგ, რაც მათ ზურგი აქციეს კიდევაც მეორე ინტერნაციონალს.

თუ მესამე ინტერნაციონალი მხოლოდ პარტიათა უმნიშვნელო ნამტვრევების კრებულია, მეორე ამჟამად წარმოადგენს სხეულს, რომელსაც აკლია რამოდენიმე უმნიშვნელოვანესი მასიური სოციალისტური პარტია. მის ცენტრს შეადგენს ინგლისის მუშათა დიდი პარტია.

იმ პარტიებმა, რომლებიც მეორე და მესამე ინტერნაციონალის შორის მოქცეულან, ვერ შესძლეს ახალი ინტერნაციონალური ორგანიზაციის შექმნა. პირიქით, იმის მაგიერ რომ ერთმანერთს შეუკავშირდენ, იგინი შინაგანი გათიშვის გზას დასდგომიან, როგორც მაგალითად გერმანიის დამოუკიდებელი, საფრანგეთის და ბოჰემიის სოციალისტები; ამგვარსავე სურათს ვხედავთ ჩვენ იტალიის პარტიაში. ბოლშევიზმი ვერ იტანს თავის წრეებში ვერავითარ დამოუკიდებელ მიდრეკილებას; ის ვერ მოისვენებს მანამ, სანამ მისი იდეების მომხრე პარტიები, რომელთაც ამასთანავე ტაქტიკური დამოუკიდებლობის შენარჩუნება სურთ, თავის წიაღიდან დამოუკიდებლად მოაზროვნე ელემენტებს არ გააძევენ. თავის თავად ცხადია, ამას შინაური ბრძოლა და ბოლოს გათიშვა უნდა მოჰყვეს.

ამნაირად ბოლშევიზმი ყველა იმ პარტიებისათვის, რომლებიც მას უახლოვდებოდნენ, გამხდარა მათ წრეში გათიშვის გამომწვევად და მაშასადამე, მათი დასუსტების მიზეზად—გარდა რუსეთისა, საცა ის სახელმწიფო ძალა უფლებების საშუალებით ახშობს ყოველივე ოპოზიციას. ჩვენ ვხედავთ რომ ევროპის ყველა იმ ქვეყნებში, რომელიც მთლიანად არ ემხრობა მეორე ინტერნაციონალს, სოციალისტური მოძრაობა 1918 წლის შემოდგომიდან მოკიდებული განუწყვეტლივ სუსტდებოდა და ამის უპირველესი მიზეზი ბოლშევიკური პროპაგანდაა, რომელიც შლის და გათიშვის გზაზე აყენებს ყოველივე მასიურ ორგანიზაციას, თუ კი მან შიგ ფეხი მოიკიდა.

× ძველი ინტერნაციონალის ადგილას, რომელიც 1889 წლიდან 1914 წლამდე ყველა სოციალისტურ პარტიებს აერთებდა, ვხედავთ მეორე და მესამე ინტერნაციონალს და მათ შორის მდგომ ჯგუფების მთელ რიგს; გერმანიის სოციალ-დემოკრატია რამოდენიმე ნა-

წილათაა გათიშული. არეგდარევა— შეიძლება ახლო მომავალში მოსალოდნელი გათიშვაც— სუფევს საფრანგეთისა და იტალიის სოციალ-დემოკრატიის წრეებში; ამგვარივე მდგომარეობაა აგრეთვე იუგოსლავიაში, ჩეხოსლოვაკიაში, რუმინიაში, ბეჩავ უნგრეთზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია— აქ ბოლშევიკურმა ტაქტიკამ სრული განადგურება მოგვიტანა შედეგად: აი ის სურათი, რომელსაც დღეს ინტერნაციონალი წარმოადენს.

ასეთ პირობებში თქვენ ინტერნაციონალისაგან ბევრს არაფერს უნდა მოელოდეთ. ის ვერ შესძლებს თქვენთვის ცოტათ თუ ბევრად მნიშვნელოვანი დახმარების გაწევას.

მაგრამ ამ განმარტების მიზანია არა იმედის წარკვეთა, არამედ მხოლოდ გაფრთხილება. უიმედობისათვის საბუთი არა გვაქვს. სხვა რომ არა იყოს—რა, ის სურათი, რომელიც მე თქვენ დაგიხატეთ, საბედნიეროდ, ევროპის დღევანდელი პროლეტარული მოძრაობის მხოლოდ ერთ მხარეს გვიჩვენებს, იმ მხარეს, რომელსაც სოციალისტური პარტიები წარმოადგენენ—

მეორე მხარეს შეადგენენ პროფესიული კავშირები, მათი მთლიანობა და ერთსულოვნება, როგორც ცალკე სახელმწიფოების ფარგლებში, აგრეთვე საერთაშორისო ურთიერთობაში ომმა მხოლოდ დროებით დაარღვია, ხოლო ომის შემდეგ ეს მთლიანობა ისე გამტკიცდა, როგორც არასოდეს. დასავლეთი ევროპის პროფესიული კავშირები არასოდეს არ ყოფილან ისე ძლიერი, როგორც ამ ჟამად. რევოლუციის შემდეგ იგინი ყველგან საოცრად გაიზარდნენ და საერთაშორისო კავშირიც მათ შორის ძალიან მჭიდროა. საქართველოს მუშები არ უნდა დაკმაყოფილდნენ მხოლოდ მეორე სოციალისტურ ინტერნაციონალთან დაკავშირებას. თქვენმა პროფესიულმა კავშირებმა რაც შეიძლება მჭიდრო კავშირი უნდა დაიჭირონ პროფესიულ ინტერნაციონალთან. ამით იგინი გახდებიან მონაწილენი უუძლიერეს საერთაშორისო ორგანოსი, რომელიც ამ ჟამად მსოფლიო პროლეტარიატს გააჩნია.

თავისი ტაქტიკის ერთგული ბოლშევიკები სცდილობენ გათიშონ აგრეთვე დასავლეთ ევროპის პროფესიული კავშირებიც. მათ რომ მიზანს მიეღწიათ, ეს იქნებოდა საშინელი ბოროტმოქმედება საერთაშორისო პროლეტარულ კლასიურ ბრძოლის წინაშე, ეს იქნებოდა დანგრევა პროლეტარიატის გაერთიანებული მასიური ერთადერთი ორგანიზაციისა, რომელიც კი არსებობს სოციალიზმისათვის გადამწყვეტ მნიშვნელობის ქვეყნებში, ეს იქნებოდა მთელი ქვეყნის

პროლეტარიატის გამათავისუფლებელი მოძრაობის რამოდენიმე ათეული წლით უკან დახევა. აი ის შედეგი, რომელსაც ფაქტიურად, მათის სურვილის წინააღმდეგ, მიღწევდა ბალშევიკების პროპაგანდის მეთოდების გამარჯვება მსოფლიო რევოლუციის გამოწვევის მაგივრად.

მაგრამ საბედნიეროთ ბოლშევიკები ვერ შესძლებენ განახორციელონ ეს უდიდესი ბოროტმოქმედება პროლეტარიატის მიმართ. მათი ცდა პროფესიულ კავშირებში გათიშვის გამოწვევისა ერთსულოვან წინააღმდეგობას იწვევს დასავლეთ ევროპის მუშების უკიდურეს წრეებშიაც კი. ბოლშევიკების ცდას ამ შემთხვევაში მხოლოდ სრულიად უფიცი, გონება-დაბნეული ან უსინიდისო ელემენტები უჭერენ მხარს დასავლეთ ევროპაში. აქ მათ ვერავითარი გავლენა ვერ მოიპოვეს.

მაგრამ **სოციალისტური** ინტერნაციონალის ეხლანდელი სისუსტეც წარმავალია. ეს დაუძღურების ხანა ჩქარა გაივლის და ჩვენ ვხედავთ კიდევაც უკეთესი დროის მოახლოების ნიშნებს.

დამოუკიდებელი სოციალ-დემოკრატიის მნაშენელოვანმა ნაწილმა ჰალეში უკუაგდო მესამე ინტერნაციონალის პოლიტიკა; ეს იმის პომასწავებელია, რომ გერმანიაში ბოლშევიზმმა განვლო თავისი გავლენის უმაღლესი წერტილი და ბოლშევიკურ იდეებს შორდება აგრეთვე ის მუშათა მასებიც, რომლებიც აქამდე ძლიერ გატაცებული იყვნენ კომუნისტური იდეოლოგიით.

დამოუკიდებელი სოციალ-დემოკრატიის იმ ნაწილმა, რომელიც აქამდე მარჯვენა ფრთას წარმოადგენდა, დაიწყო ბრძოლა ბოლშევიზმის წინააღმდეგ. თუ ბოლშევიკური ბრძოლის ცნობილ მეთოდებს მივიღებთ მხედველობაში, ჩვენთვის აშკარა იქნება, რომ ორ ბანაკთა შორის წინააღმდეგობამ დღითი-დღე უფრო და უფრო ღრმა და მწვავე ხასიათი უნდა მიიღოს. ამავ დროს, ყოველდღიური პრაქტიკული ცხოვრების აუცილებლობა ამიერიდან უფრო და უფრო ხშირად აიძულებს მარჯვენა ფრთის უმრავლესობას ითანამშრომლოს მეუმრავლესე სოციალ-დემოკრატიასთან, რასაც ხელს შეუწყობს ის გარემოება, რომ ეს უკანასკნელი ამჟამად მთავრობაში არ შედის და ოპოზიციურ პარტიად გამხდარა.

ამნაირად მზადდება ნიადაგი გერმანიის მასიური სოციალისტური პარტიების უდიდესი ნაწილის გაერთიანებისათვის, მზადდება ნიადაგი იმ სავალალო გათიშვის თავიდან ასაცილებლად, რომლის წყალობითაც გერმანიაში სოციალისტურმა მთავრობამ ძალა-უფლება ვერ შეინარჩუნა და რევოლუცია აქამდის მხოლოდ დემოკრატიისა

და შრომის მფარველობის სფეროში საქმიანობს, სოციალიზმისათვის კი თვალსაჩინო არაფერი გაუკეთებია.

გერმანია კი იმ სახელმწიფოთაგანია, რომლებიც თავისი მაღლად განვითარებული კაპიტალიზმით და პროლეტარიატით მოწოდებული არიან გზა უჩვენონ და უწინამძღვრონ სხვა ქვეყნებს სოციალიზმისაკენ მსვლელობაში. და სანამ გერმანიის წინსვლა შეფერხებულია, ვერც მსოფლიო გაივლის ამ გზით დიდ მანძილს.

მეორე ქვეყანა, რომელსაც თავისი მაღალი ეკონომიური განვითარებით და პროლეტარიატის სიძლიერით სოციალიზმის გზაზე წინამძღოლობა ხვდა წილად, არის ინგლისი. ამ მხრივ ის ეხლა პირველ ალავს იჭერს—მას შემდეგ რაც გერმანიის სიმდიდრეს და დამოუკიდებლობას მსოფლიო ომმა ასეთი საშინელი ზიანი მიაყენა.

ინგლისის პროლეტარიატი აქამდე სავსებით ვერ ააშკარავებდა თავის ძალას სახელმწიფოში, რადგანაც ის ბურჟუაზიული იდეოლოგიის გავლენის ქვეშ იმყოფება. ამას ეხლა უფრო და უფრო ეღება ბოლო. მსოფლიო ომმა უკიდურესად გაამწვავა წინააღმდეგობა ბრიტანეთის პროლეტარიატსა და მის კაპიტალიზმს შორის. მან ძირიანად შესცვალა დიდი მუშათა პარტიის ხასიათი. ომამდე ეს პარტია წარმოადგენდა სხვადასხვა პროლეტარულ ორგანიზაციათა თავისუფალ კრებულს, რომელსაც არ გააჩნდა განსაზღვრული პროგრამა. ამ ორგანიზაციათა დიდი ნაწილის, სახელდობრ პროფესიულ კავშირების წევრთა უმრავლესობა, ბურჟუაზიულ წინამძღოლობას ემორჩილებოდა, არჩევნებში ბურჟუაზიულ კანდიდატებს აძლევდა ხმას.

ამჟამად მდგომარეობა საგრძნობლად შეიცვალა. ინგლისის მუშათა პარტიის წევრები უფრო და უფრო ერთსულოვნად ირანზმებიან ამ პარტიის დროშის ქვეშ და ეს დროშა უფრო და ურო მკაფიოთ გამოსახულ სოციალისტურ დროშად ხდება.

პირველ საპარლამენტო არჩევნებში ომის შემდეგ ინგლისის მუშათა პარტიამ ვერ გაიმარჯვა, რადგან ეს არჩევნები ომის პსიხოზის გავლენის ქვეშ ჩატარდა. მაგრამ მას შემდეგ სულიერი განწყობილება შეიცვალა. თითქმის თვითთელი დამატებითი არჩევნები მოწმობს მუშათა პარტიის ამრჩეველთა რიცხვის საგრძნობელ ზრდას და საეჭვო აღარაა, რომ უახლოესი საერთო არჩევნები ინგლისში დიდ გამარჯვებას მიანიჭებს მუშათა პარტიას. ზოგიერთი ჩვენი ინგლისელი ამხანაგები გადამეტებულ ოპტიმიზმს იჩენენ; მათის აზრით უახლოესმა არჩევნებმა მუშათა პარტიას უმრავლესობა უნდა მოუპო-

ვოს პარლამენტში. ეს იქნებოდა ნამდვილი რევოლუცია, რომელსაც მეტი და უფრო ურყევი მნიშვნელობა ექნებოდა სოციალიზმისათვის მთელს მსოფლიოში, ვინემ 1917 წლის ოქტომბრის ბალშევიკურ გადატრიალებას.

თუმცა გადამეტებულათ უნდა ჩაითვალოს ეს მოლოდინი, მაგრამ, ყოველ შემთხვევაში უეჭველია—იმდენად დიდი იქნება მუშათა პარტიის გამარჯვება, რომ ის გამოიწვევს ეხლანდელი მთავრობის დამხობას და მის ადგილას ახალის დამკვიდრებას; და ეს იქნება არა მხოლოდ ახალი პირადი შემადგენლობის მთავრობა, არამედ აგრეთვე ახალი მეთოდების მატარებელი მთავრობა, რომელიც სხვადასხვა დარგში პროლეტარიატისა და სოციალიზმისათვის მნიშვნელოვანი დათმობის გზას დაადგება. ასეთი გზა სავსებით შეესაბამება ინგლისის პოლიტიკის ბუნებას მეჩვიდმეტე საუკუნის დასასრულის შემდეგ; ამ დროიდან მოკიდებული ინგლისის პოლიტიკა წინ უსწრებს ყოველივე დალდატანებითი გადატრიალებას იმით, რომ თავის დროზე ადგება დათმობის გზას.

მხოლოდ ერთხელ უღალატეს ინგლისელებმა ამ გზას; იმ დროს, როცა მეთვრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში ჩრდილო-ამერიკის კოლონიებთან კონფლიქტი მოუვიდათ. ინგლისს ძვირად დაუჯდა ეს დროს შესაფერისი დათმობის გზის გადახვევა: მან დაჰკარგა ჩრდილო ამერიკა.

მუშათა პარტიის გაძლიერების შემდეგ, მუშათა მასების გავლენით ინგლისში, უეჭველია, მნიშვნელოვანი სოციალისტური ზომები გატარდება, როგორც, მაგალითად, სამთამადნო წარმოების და ტრანსპორტის დიდ მონოპოლიათა და აგრეთვე საბინაო საქმის სოციალიზაცია. მაშინ სასოფლო-სამეურნეო ადგილ-მამულის სოციალიზაციის და საქალაქო ადგილ-მამულის კომუნალიზაციის საქმეც ენერგიული ნაბიჯით წაიწვეს წინ. წარმოების იმ დარგებში კი, საცა ჯერ-ჯერობით კაპიტალისტური წესები დარჩება, დიდ გავლენას მოიპოვებს წარმოების პროცესზე ერთის მხრით საზოგადოება და მეორეს მხრით—მუშები.

მაგრამ მუშათა პარტიის გავლენის ქვეშ ინგლისის საგარეო პოლიტიკაც სრულიად სხვა სახეს მიიღებს ვინემ დღეს. დღეს ეს პოლიტიკა თავაშვებული იმპერიალიზმისა და წინდახედული პაკიფიზმის შუა ირხვეა; დღეს ის ერთის მხრით ცდილობს ინგლისის მპყრობელობის გასაძლიერებლად უღმობელად გამოიყენოს მთელი დედამიწის ხალხები, მეორე მხრით კი მზათაა ხელი. შეუწყოს თა-

ვისი მძლავრი მეზობლებისაგან დაჩაგრული და დევნილი ერების თვითგამორკვევას; მაშინ კი, მუშათა კლასის გავლენით, ბრიტანეთის პოლიტიკა მთლიან ხასიათს მიიღებს. იმპერიალიზმი და ხალხთა გაყვლეფის პოლიტიკა ქედს მოიხრის მუშათა პარტიის იერიშის წინაშე და ინგლისში შეუძლებელი გახდება ისეთი საგარეო პოლიტიკის წარმოება, რომელიც მუშათა პარტიის მრწამსს ეწინააღმდეგება.

ეს მრწამსი კი სავსებით ეთანხმება ინტერნაციონალის პრინციპებს. ერთი იმ უდიდესი ცვლილებათაგანი, რომელიც მსოფლიო ომმა ინგლისის მუშებში გამოიწვია, მდგომარეობს შემდეგში: მათ არამც თუ თავი დაახწიეს ბურჟუაზიის ხელმძღვანელობას შინაურ პოლიტიკაში, არამედ ფხიზელ ინტერესს იჩენენ აგრეთვე მსოფლიო საქმეებისადმი და საერთაშორისო სოლიდარობის მხურვალე გრძნობით არიან გამსჭვალულნი.

მეორე ინტერნაციონალის დაარსებიდან (1889 წ.) მსოფლიო ომამდე ინგლისის მუშათა მასები და მათი ორგანიზაციები ძლიერ სუსტ ინტერესს იჩენდნენ ინტერნაციონალისადმი. ინტერნაციონალის კონგრესებზე ინგლისიდან ჩვეულებრივ მხოლოდ პატარა სოციალისტური ჯგუფები იყო წარმოდგენილი.

ესლა კი პირიქით: ინგლისის მუშათა პარტია არა თუ მხურვალე მონაწილეობას იღებს მეორე ინტერნაციონალის მიერ გამართულ ყრილობებზე, არამედ ის ამ ინტერნაციონალის ხერხემალს წარმოადგენს. და თუ დასახელებულ დანაკლისთა მიუხედავად მეორე ინტერნაციონალს მაინც შესწევს ძალი და გავლენა, ამას იგი ინგლისის მუშათა პარტიის ძალასა და გავლენას უნდა უმაღლოდეს. ამავე დროს ინგლისის პოლიტიკას გარდამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მსოფლიო პოლიტიკაშიაც; და ეს ასე იქნება მანამ, სანამ გერმანია დაუძღურებულობა იმის შედეგების გავლენით, რუსეთი კი ილაჯგაწყვეტილია არა მარტო ომის, არამედ აგრეთვე ბოლშევიზმის წყალობითაც, რომელმაც გაანადგურა მისი ინდუსტრია და აღმოფხვრა ყოველივე დამოუკიდებელი აზროვნება.

სწორედ ის დრო, რომლის განმავლობაშიაც ინგლისი მოწინავე მსოფლიო სახელმწიფოს როლს ასრულებს, შეადგენს კაპიტალისტური ცივილიზაციის სახელმწიფოებში სოციალიზმის საფუძვლის შექმნის ხანას. და აქ ინგლისის საერთაშორისო პოლიტიკას უდიდესი მნიშვნელობა ექნება. ინგლისი ხელს შეუწყობს მსოფლიოში სოცია-

ლიზმის განხორციელების საქმეს არა მარტო საკუთარი მაგალითით, არამედ აგრეთვე თავისი საერთო პოლიტიკის საშუალებითაც.

ამიტომ მიზანშეწონილი იყო თქვენი მეორე ინტერნაციონალში დარჩენა, მიუხედავად მისი ეხლანდელი სისუსტისა. ამით თქვენ მჭიდრო კავშირი დაიჭირეთ ინგლისის მუშათა პარტიასთან.

ახალი დიადი ინტერნაციონალის შექნა, რომელშიაც ყველა ქვეყნის პროლეტართა სოციალისტური პარტიები შევლენ, შეიძლება მხოლოდ იმ პრინციპების საფუძველზე, რომელსაც მეორე ინტერნაციონალი ემყარება და არა მესამე ინტერნაციონალის პრინციპებზე; მხოლოდ მეორე ინტერნაციონალის პრინციპებზე შეიძლება აშენდეს ის ინტერნაციონალი, რომელიც მოწოდებულია დაწინაურებული ქვეყნების დახმარებით ხელი შეუწყოს სოციალიზმის პრაქტიკულ განხორციელებას მთელს მსოფლიოში და რომელიც აგრეთვე თვენსაქმესაც ენერგიულად წასწევს წინ.

ამნაირად სოციალიზმის საქმის ჩქარი და გარდამწყვეტი წინსვლის ნიშნები ძლიერ გამამხნეველებია.

VI

გამარჯვების პირობები.

მებრძოლი პროლეტარიატი და საზოგადოთ მთელი მშრომელი მასები დღეს-დღეობით, რა თქმა უნდა, მძიმე დროს განიცდიან. ვეებერთელა დაბრკოლებანი გველობება წინ. განსაკუთრებით დიდია ეს დაბრკოლებები საქართველოში, საცა მდგომარეობას კიდევ უფრო ართულებს ეკონომიური ჩამორჩენილობა და ძალთა ნაკლებობა. მაგრამ თქვენ განვლეთ სუსხიანი სკოლა ცარიზმთან ბრძოლისა. თქვენ გამოწრთობილი ხართ ბრძოლაში, არასოდეს შედრკებით, თავი მუდამ ღირსეულად გიჭირავთ და უსაშინელეს მდგომარეობაშიაც არ ჰკარგავთ იმედს და მტკიცეთ იბრძვით არსებობისათვის.

ეს სიმტკიცე და გამარჯვების იმედი შეგითვისებიათ თქვენ ჩვენი დიადი მასწავლებლების, მარქსისა და ენგელსის მცნებიდან, რომლებმაც ურყევად დაამტკიცეს ის, რაც მათ შემდეგ უფრო და უფრო მართლდებოდა: პოლიტიკურად, ეკონომიურად და საზოგიდოებრივად მომავალი პროლეტარიატს ეკუთვნის და დედამიწის არავითარ ძალას არ შეუძლია შეაფერხოს მისი საბოლოო გამარჯვება, რომელიც ბუნებრივის აუცილებლობით გამომდინარეობს კაპიტალისტური საზოგადოების განვითარებისაგან- მაგრამ მარქსმა და ენგელსმა შეგვძინეს ჩვენ არა მხოლოდ საბოლოო მიზნის შეგნება და რევოლიუ-

ციური იმედი. მათ გვასწავლეს აგრეთვე, რომ თითოეულ მომენტი-სათვის უახლოესი პრაქტიკული მიზნების დასახვის დროს უნდა ვიხელმძღვანელოთ არა მხოლოდ ჩვენი მოთხოვნილებებით, არამედ ამჟამად არსებული ეკონომიური და პოლიტიკური პირობების შემეცნებითაც. ჩვენ რომ პრაქტაკულ პოლიტიკას მხოლოდ ჩვენს მოთხოვნილებებს ვუქვემდებარებდეთ, მაშინ ამ პოლიტიკის საგანი იქნებოდა ყოველ წუთს უმაღლესი და უდიდესი მიზნების დაუყოვნებ-ლივი განხორციელება. ასე იქცეოდნენ სოციალისტები მარქსამდე. მარქსმა გვასწავლა, რომ უმაღლეს საბოლოო მიზანს უნდა შევეუთან-ხმოთ აწინდელი პირობების გონივრული დაფასება და აგრეთვე ის თვითგანსაზღვრა, რომელიც გეტეს საუცხოო თქმით, ჭეშმარიტ მო-ძღვარს ახასიათებს. არსებული პირობებიდან გამომდინარე სადღეისო მიზნების საბოლოო მიზანისთვის შეგუებით ხელმძღვანელობდნენ თავის მოქმედებაში ის სოციალისტური პარტიები, რომლებიც დაარსდა და გაიზარდა გასული საუკუნის უკანასკნელ ათეულ წლებში მარქს-ენგელსის და მათი მოწაფეების—მათ შორის უწინარეს ყოვლისა ბე-ბელის—ხელმძღვანელობით. ამ შეგუების წყალობით იყო, რომ აღნი-შნულმა პარტიებმა შესძლეს რევოლიუციური ენტუზიაზმის შენარ-ჩუნება და მასთან ერთად ყოველ მომენტში მხოლოდ ისეთი უახლო-ესი მიზნების დასახვა, რომელთ მიღწევა შესაძლებელი იყო, ვინაი-ნიდან იგინი არსებულ პირობებს და ძალთა-განწყობილებას შეესა-ბამებოდნენ.

იმ სოცილისტურმა პარტიებმა. რომლებიც ამ პოლიტიკას მისდევდნენ, თავის წარმოშობიდან უკანასკნელი ნახევარი საუკუნის განმავლობაში შესძლეს თავიდან აეცილებიათ ყოველივე დიდი და-მარცხება; მათი ძალა განუწყვეტლივ იზრდებოდა და დღეს ჩვენ ვხე-დავთ, რომ ევროპის უმნიშვნელოვანეს სახელმწიფოებში იგინი მთე-ლი ძალა-უფლების დაპყრობის წინ დგანან: ეს ის პარტიებია, რო-ელნიც ამ ორმოცდა ათი წლის წინად ერთ მუჭა ხალხს წარმოად-გენდნენ და რომელთ წევრებს მაშინ მეტიჩარებად ნაილავდნენ.

საკიროა არსებული პირობების შესწავლა იმის გამოსარკვევად, თუ რის განხორციელება შეიძლება ამ პირობებში. მაგრამ ის კი არ უნდა ვიფიქროთ, თითქოს შესაძლებელი იყოს ამის თავისთავად გან-ხორციელება. მარქსის მცნების ასე გაგება, მისი დამახინჯება იქნე-ბოდა. ჩვენ უნდა ვეცადოთ ცხოვრებაში გავატაროთ ყოველივე ის, რის მიღწევაც შესაძლებელი იქნება მთელი ჩვენი ძალ-ღონის საშუალებით. ამნაირად იმას, რაც ჩვენ მისაღწევად მივიჩნით, მთელი ჩვენი ენერ-

გია და თავდადება უნდა შევსწიროთ; წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენ შესაძლებელს სინიმდვილეთ ვერასოდეს ვაქცევთ.

ამ მხრივ ბოლშევიკები განსაკუთრებულ თვისებებს იჩენენ. მათი რკინის ენერგია და ნებისყოფა, დაუღალაობა, სიმტკიცე, სიფხიზლე და სამოქმედო ძალა სწორედ რომ სამაგალითოა. ეს თვისებები დაუპირისპირეს ბოლშევიკებმა „აბლომოვშიჩინას“, რომელსაც მხოლოდ დისკუსიის და ოცნებობის ძალა შესწევს, და რომელიც მოკლებულია მოქმედების უნარს; ამის წყალობით გახდნენ იგინი რუსეთის ბატონ-პატრონნი და თავის მაგალითით თავბრუს ახვევენ მსოფლიო პროლეტარიატის მნიშვნელოვან ნაწილს. ეს დიადი მოქმედების ძალა მართლაც რომ სამაგალითოა, აქ ჩვენ ბოლშევიკებს უნდა მივბაძოთ. ამ ძალას რომ არსებული პირობების კვლევა და მათი გათვალისწინება ახლდეს თან, ბოლშევიკები დიადსა და ურყევ საქმეს განახორციელებდნენ. მაგრამ იგინი არ უწყევნ ანგარიშს არსებულ პირობებს, არ კმაყოფილდებიან მისაღწევი მიზნების განხორციელებას; იგინი მისდევენ მარტო მოთხოვნილებების ხმას, მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება კი შეიძლება მხოლოდ საბოლოო მიზნის სრული განხორციელებით; საბოლოო მიზნის ცხოვრებაში გატარება განიზრახეს მათ თავიანთი ბატონობის დასაწყისშივე და თავის მოქმედების პრინციპად დაუდევარი უსაზომობა გაიხადეს.

✱ და ამით უღალატეს ბოლშევიკებმა მარქსს. ამ გზით მათ გამარჯვებისა და ეკონომიური წინსვლისაკენ კი არ მიჰყავთ პროლეტარიატი, არამედ დამარცხებისა და უკიდურესი სილატაკისაკენ. სრულად ყალბია ის თეორია, ბოლშევიკებმა რომ თავის თავისა და თავიანთი მიმდევრების სანუგეშოდ წამოაყენეს: თათქოს გამარჯვება მასებს ბრძოლის წყურვილს უღვივებდეს და გამარჯვებისათვის ამზადებდეს; თითქოს სოციალურმა რევოლიუციამ ჯერ აუცილებელივ ეკონომიური განადგურება და უკიდურესი გასაჭირი უნდა მოუტანოს ხალხს, რომ შემდგომ კეთილდღეობა მიანიჭოს მას. დამარცხება ბრძოლისათვის კი არ აქეზებს მასებს, არამედ იმედს უწყვეტს მათ. და როდესაც რევოლიუცია გამუდმებულ გაჭირვებას არგუნებს მათ წილად, იგინი ადვილად გადადიან ხოლმე კონტრრევოლიუციის ბანაკში. საბედისწერო იქნებოდა თქვენშიაც რომ იწამონ მასებმა თითქოს მათი გაჭირვება შედეგი იყოს რევოლიუციისა და არა მსოფლიო ომის, რომელიც რევოლიუციით დამთავრდა. რევოლიუციას არაფერს შემატებს ის გარემოება, რომ გაორ-

კეცებული ჯიუტობით და უკიდურესი ზომებით ცდილობენ გამოასწორონ შემცდარი პოლიტიკის წყალობით გაფუჭებული საქმე. რაც უფრო დაგვიანდება ამ ზომების წყალობით აუცილებელი კატასტროფა, მით უფრო საშინლად დამთავრდება იგი. ეს ბედი არგუნა გერმანიის ხალხს გერმანიის მილიტარიზმმა; ასეთსავე საზარელ ბედს უმზადებენ რუსეთს ლენინი და ტროცკი—ეს კომუნისმის ლიუდენდორფი და ჰინდენბურგი; და ის საშინელი კატასტროფა, რომელსაც ივინი რუსეთს დაატეხენ თავს, მთელი მსოფლიოს სოციალიზმს შეარყევს.

ამნაირად, ბალშევიკური სამოქმედო ძალა, დაუღალაობა, გამბედაობა, მაგრამ ამ თვისებების ეკონომიურად და პოლიტიკურად მისაღწევი მიზნებისათვის გამოყენება—აი თქვენი გზა. თუ თქვენ მუდამ ამ გონივრულად და საფუძვლიანად შემოფარგლულ საზღვრებში იმოქმედებთ, ამასთანავე რევოლიუციურ აღფრთოვანებას შეინარჩუნებთ და გზის მაჩვენებელ ვარსკვლავად გაიხდით ჩვენს დიად საბოლოო მიზანს, რომელსაც თვითოეული თქვენი ყოველდღიური ნაბიჯი უნდა ეგუებოდეს; თუ არასოდეს შედრკებით და თავს მუდამ ღირსეულად დაიჭერთ, მაშინ თქვენ შესძლებთ ყოველივე საფრთხის აცილებას და დაბრკოლების გადალახვას იმ დრომდე, სანამ ინტერნაციონალი საკმაოდ მოღონიერდება, რომ თქვენ დახმარების ხელი მოგაწვდინოს და სოციალიზმისაკენ ჩქარი ნაბიჯით სვლა გაგიადვილოს.

თუ ეს შესძელით, დიად საქმეს შეასრულებთ—და არა მარტო თქვენი პატარა ქვეყნისათვის.

მთელი აღმოსავლეთი ევროპა და აზიის დიდი ნაწილი განიცდიან თქვენი მდგომარეობის მზგავს მდგომარეობას. დემოკრატიულ წვრთნას მოკლებულნი, მცირერიცხოვანი ინდუსტრიული პროლეტარიატით, სოფლად ნახევრად ფეოდალური და ხშირად ბარბაროსული ურთიერთობით—ივინი ეხლა დგამენ ფეხს რევოლიუციურ ხანაში,—იმ დროს, როცა დასავლეთში სოციალისტური რევოლიუცია იწყება. ამ ქვეყნების რევოლიუციას, რომელიც ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ რევოლიუციის საფეხურს უდრის, წინამძღოლობენ დასავლეთის სოციალიზმზე აღზრდილი პროლეტარიატი და ინტელიგენცია.

როცა ასეთ პირობებში ქვეყანას სათავეში უდგება სოციალისტური მთავრობა, მას ადვილად იტაცებს ბოლშევიკური მეთოდი. რუსეთში რომ გამართლებულიყო ეს მეთოდი, მაშინ იგი ვადამჭრელ როლს ითამაშებდა მთელი აღმოსავლეთი ევროპისა და აზიის დიდი

ნაწილისათვის. მაგრამ ბალშევიკურმა რეჟიმმა თავისი არსებობის შენარჩუნება შესძლო მხოლოდ ინდუსტრიული წარმოების საფუძველის განადგურებით და ამიტომ ბოლოსდაბოლოს მას ყველგან ზურგს აქცევენ.

თქვენ კი სოციალისტური პეტრე დიდის დიქტატურას დემოკრატიის მეთოდი არჩიეთ. არსებულ პირობებში მხოლოდ ამ მეთოდის საშუალებით შეიძლება მუშათა მასების საბოლოოთ განთავისუფლების მიღწევა. მაგრამ თქვენც წინ გეღობებათ დიდი დაბრკოლებები, რომელნიც ეკონომიური და გონებრივი ჩამორჩენილობით არის გამოწვეული,—მე არ ვიხსენიებ იმ დაბრკოლებებს, რომლებიც ომსა და მის მიერ ნაანდერძევ სილატაკეს უნდა მიეწეროს.

თუ თქვენ შესძელით ისეთი მდგომარეობის შექმნა, რომელიც სოციალიზმისაკენ სვლას ხელს შეუწყობს და ამასთანავე, თქვენი საკუთარი ძალების ნაკლებობის და ჩამორჩენილობის მიუხედავად, ეკონომიურ ცხოვრებასაც აღორძინების გზაზე დააყენებს; თუ შესძელით, ერთსა და იმავე დროს პროლეტარიატის ინტერესების დაცვა და ინდუსტრიისათვის საჭირო ახალი კაპიტალის შემატება,—მაშინ თქვენ სრულიად განსაკუთრებულ საქმეს შეასრულებთ, მაშინ თქვენი მეთოდი სამაგალითო უნდა გახდეს აღმოსავლეთ ევროპისა და მთელი აღმოსავლეთისათვის, რამდენადაც ეს უკანასკნელი შეპყრობილია რევოლიუციური მისწრაფებით.

მაშასადამე თქვენ მხოლოდ თქვენთვის კი არ მუშაობთ; და, დეე, ამის შეგნებამ გაგიორკეცოს თქვენ მისწრაფებათა ძალა, გაგიკაუოს ნებისყოფა და ენერჯია!

არის პატარა ქვეყნები, რომლებიც მათის გეოგრაფიული მდებარეობის წყალობით განსაკუთრებული დანიშნულებისთვის არიან მოწოდებულნი. ამ ქვეყანათა რიცხვს ეკუთვნოდა პალესტინა, რომელიც ორ უძველეს კულტურულ ცენტრს—ეგვიპტეს და მესოპოტამიას აერთებდა. ამავე ქვეყნებს ეკუთვნის საქართველო.

კავკასიონის ქედსა და სომხეთის მალღობს შუა მდებარე ბარი წარმოადგენს გასავალს შიდა აზიიდან დასავლეთისაკენ; ამ გზას ბევრი დაღუპვისაკენ წაუყვანია, ბევრისათვის ხსნა მოუპოვებია. ძველ დროში შავი ზღვის გზ თ საქართველო ეზიარა საბერძნეთის კულტურას და მისი გამტარებელი იყო აღმოსავლეთით. მაგრამ შემდგომ საქართველოს გზით შიდა აზიის ველებიდან გამოეშურენ მტაცებელი მომთაბარენი, რომლებიც საბერძნეთის იმპერიაში შექრას ლამობდენ. ამ მტაცებელ მომთაბარეთა მოგერიებაში დაუძღურდა საქართველოს

კულტურა და სრულიად დაეცა, როცა მეორე გზით თურქები შეიჭრენ სტამბოლში და საბერძნეთის იმპერიას ბოლო მოუღეს. ამან სასევსებით მოსწყვიტა საქართველო დასავლეთს.

მხოლოდ გასულ საუკუნეში შესძლო მან აღმოსავლეთთან ურთიერთობის აღდგენა; მაგრამ ამ ურთიერთობას სასტიკად ზღუდავდა რუსეთის აბსოლიუტიზმი, რომელმაც დაიმონავე საქართველო. მაინც საკმარისი იყო მზის ამ ძუნწსა და მკრთალ სხივებს მიეღწია საქართველომდი, რომ მასში ახალი ცხოვრება და მძლავრი მისწრაფება აღმოცენებულიყო. ის ხელახლა, როგორც ძველად, შეიქნა ხიდად მწუხრისა და განთიადის ქვეყანათა შორის, დასავლეთის კულტურის გამტარებლად აღმოსავლეთში.

ამ მოწოდებას თავისუფლად და სასევსებით ვერ შეასრულებდა იგი რუსული მათრახის ქვეშ. მაგრამ ეხლა, რევოლიუციის წყალობით, მას შეძლება ეძღვევთ თავისუფალი გზა მისცეს თავის ნიჭს. ეხლა მას შეუძლია გაორკეცებული ძაღლით და მეტის ნაყოფიერებით კვლავ შეუდგეს თავისი დანიშნულების ასრულებას.

საქართველოში იშვა ბერძნული მითი პრომეთეოსისათვის. კავკასიონში იმყოფებოდა ის კლდე, რომელზედაც თანახმად თქმულებისა, განრისხებულმა ღმერთებმა მიაჯაჭვეს მძლავრი მებრძოლი; ღმერთების სურვილის წინააღმდეგ მან ადამიანებს ცეცხლი მოუტანა და ამისათვის უნდა დასჯილიყო.

და აი, მებრძოლმა დაამსხვრია ბორკილები და კვლავ ძალუძს ხალხებს გამათბობელი ცეცხლი, შუქმფენი სინათლე მიაწოდოს. სოციალიზმი წარმოადგენს დღეს ამ გამათბობელ ცეცხლს, ამ შუქმფენ სინათლეს. გისურვებთ სრული წარმატებით შეგესრულებიოთ ეს მოწოდება!

